

For Hjemmet.

Et Tidsskrift for nyttig og underholdende Læsning.

5te Aarg.

Den 30te September 1874.

No. 18.

Naar Livet er skjönt.

O, det er skjönt,
Naar Livet er grönt,
Da Haabet smiler,
Og Tanken iler
I Englespor
Oder Livets Fjord!

O, det er smukt,
Naar Sorgen er slukt,
Og Glæden smiler,
Og Hjertet hviler
I Vennefavn
Uden mindste Savn!

Ferligt det er,
Naar den, du har kjær,
Ser dig imøde
Som Morgenrøde,
Favner dig ind
I sit stille Sind!

Indigt det er,
Naar den, du har kjær,
Deler din Smerte,
Læter dit Hjerte,
Græder din Graad
Og vinder din Traad!

Livet da staar
Som Blomst om Vaar,
Smiler som Blommer
I vakker Sommer,
Vugges i Fred
Ond i Kjerlighed!

Bernt Askevold.

Rædselsdagene.

Et norsk Billede fra
Indianerkrigen i Minnesota

af
N. S. Hassel.

Syvende Afsnit.

Flere Settlemeters Beretninger. Kampen ved Wood Lake. Enogniti hvide Fangers Udlevering. Brødrene drager atter ud paa egen Haand.

Efterat Oberst Sibley i de sidste Dage af August havde laaet Leir ved Fort Ridgely, begyndte Indianerne at trække sig nordover og anfalde Beboerne af Red River Dalen. Fra Omegnen af Fort Abercombie, som ligger paa Grændsen mellem Minnesota og Dakota ved Red River (of the North) og nogle hundrede Mile i Nord for Yellow Medicine, tog de over 350 Stykker Kvæg og Heste og drev dem bort lige for Næsen af Soldaterne. Kommandanten sandt det nemlig ikke raadeligt at forfølge dem, saafom han frygtede for, at han med sine Soldater kunde falde i et Baghold, og Fortet maasse blive taget, da der kunde ligge fuldt af Indianere i Skoven paa Nisiden af Fløden. Nogle Dage efterat de havde bortdrevet Kvæget, kom de tilbage og angreb Fortet; men dette var beredt paa at modtage dem, og Indianerne trak sig efter fire Timers Kamp tilbage, medtagende deres Døde og Saarede. Nogle Dage derefter angreb de atter. Omtrent Kl. 5 om Morgen opdagede Forposterne dem, og da de var en halv Mil fra Fortet, spredte de sig ad i Form af en Vifte; det varede ikke ret længe, inden de havde fuldkommen omringet det, og mens Luften opfyldtes af deres græsselige Søl, stormede de frem fra alle Sider. I Fortet faldt fem Mand og mange blev saarede, men Indianernes Tab var stort. Fortets Gaubitser anrettede stor Udelæggelse blandt dem, og da en hel Del havde søgt Ly i et Hjelkehús, kom der en Bombe ned igennem Taget og sprang og dræbte mange af dem, mens de øvrige flygtede ud i den største Forfærdelse. Halvblods-Indianerne (for det Meste af fransk og indianisk Herkomst), som opholdt sig i Fortet, sagde, at Indianerne vilde gjøre et tredje Angreb og kun ventede paa, at Jantonerne, til hvem de havde sendt Bud, skulde komme dem tilhjælp, og at de da vilde være stærke nok til at tage For-

tet, hvis dette ikke imidlertid fik Undsætning. Dette forholdt sig nok ogsaa saaledes; thi den 30te Septbr. samlede Indianerne sig atter ved Fortet og i et meget stort Antal; men den samme Dag ankom ogsaa Kapt. Berger med en Forstærkning paa 300 Mand, og Indianerne traf sig tilbage uden at vove noget Angreb.

Livsoopholdet kan man finde paa mange forskjelligte Maader, og paa denne Tid blev enkelte Menneſker i det vestlige Minnesota ogsaa opholdte paa usædvanlige Maader.

En ung, kristeligfindet, amerikansk Kone, som sit skult sig med sine to smaa Børn i Sibet eller Krattet, da Indianerne dræbte hendes Mand og plyndrede Huset, turde ikke vende tilbage til dette. Men da Natten faldt paa, søgte hun hen til den nærmeste Skov og opholdt sig i denne i tre Uger, idet hun den meste Tid ernærede sig selv ved at spise den vilde Vinrankes Blade og sit mindste Barn med sin Mælk. Det ældste døde efter nogle faa Dages Ophold i Skoven, hvor de var udsatte for Regn og Natkulde. Hun var allerede da for mat til at kunne begrave det lille Lig, og da det begyndte at gaa i Forraadnelse, drog hun sig saa langt bort fra det, at hun kom udenfor den forpæstede Luft. Hendes Kræfter aftog mere og mere, fordi Føden ikke var nærrende nok. For sin egen Part ønskede hun sig Døden, men for at kunne frelse sit Barn søgte hun at opholde Livet saa længe som muligt, og besluttede sig til at forsøge, om hun kunde naa hen til det nærmest liggende Hus i Gaab om der at finde nogen nærrende Føde. En Nat i Maanelshet begav hun sig da paa Veien ud af Skoven; det endnu levende Barn turde hun ikke efterlade der og maatte slæbe det med sig, skjont hun neppe nok havde Kraft til at slæbe sig selv afsted. Ankomsten til Huset kunde hun ikke finde Andet end nogle faa Rødder og Potetes; thi ned i Kjælderen turde hun ikke vove sig af Frygt for, at hun ikke kunde ørke op igjen, saa at hun kom til at dø af Lørst eller brænde inde, hvis Indianerne kom og satte Ild paa Huset. Kun dette manglede endnu i dets fuldstændige Udslæggelse; det var plyndret, og som sædvanligt var alt det, som Plyndrerne ikke havde kunnet tage med sig, revet, splintret og hugget itu og strøet omkring i Stykkevis. Saaledes saa det ogsaa ud i hendes eget Hus, dog mente hun, at hun kunde fundet mere Mad der, men turde ikke begive sig derhen, fordi det laa længere ude paa Prairien. Hellerikke turde hun forblive længere her, hvor hun var; hun spiste derfor Lidt af de raa Potetes, sat Resten i Kommen og slæbte sig tilbage til Skoven igjen. Da hun i det Hele havde tilbragt omtrent tre Uger i Skoven, besluttede hun sig til at forsøge at krybe og krable tilbage til sit eget Hus med sit Barn og forblive der, hvad der saa end maatte komme. Hun havde nu ganske opgivet alt Haab om Liv baade for sit eget og sit Barns Vedkommende. Det Første, hun søgte efter i Huset, var Bibelen; den var revet itu, og kun nogle Levninger og Blade af den fandt hun. Med disse i Haanden og Barnet paa Fanget satte hun sig hen i en Krog, lænet op mod Væggen, for ved Betragtningen af Skriftens livsalige Ord at blive varm om Hjertet, finde Fred og Trøst og aandelig Glæde, som hun saa ofte før havde gjort; men paa Grund af hendes yderst forhungrede og afkræftede Tilstand var ogsaa hendes Syn blevet saa svagt

og dunkelt, at Bogstaverne gik over i hverandre, og uagtet al Anstrengelse var hun dog ikke istand til at læse en Linie. Da begyndte hun at græde hjertelig, anbefalede i en brændende Bøn sig og sit Barn i Herrens Haand, samlede Levningerne og nogle Sengenklæder sammen i den Krog, hvor hun havde siddet, og lagde sig ned paa den, for taalmodigen at vente paa sin Oplosningsstund. Efterat have lagt en Tid som i Dvale, hørte hun Fodtrin og Stemmer udenfor; men hendes Sandser var saa sløvede, at hun hverken kunde skjelne Ordene eller Dialekten, og da nogle af dem traadte ind, kunde hun hellerikke se, hvad Folk de var. Hun troede, de var Indianere, trykte den Spæde mod sit Bryst med den ene Arm, mens hun strakte den anden ud mod dem og bad, at de for Guds Skyld ikke vilde pine hendes Barn, men heller gjøre det af med dem Begge med et eneste Sug. Efterhaanden som de Indtraadte nærmede sig, begyndte hun dog at skimte saa mange gule Knapper, at hun forstod, det var Soldater, Benner og ikke Fiender, og med soldede Hænder og taarefyldte Øine lagde hun sit Hoved ned paa Leiet igjen. Soldaterne var saa bevægede, at Taarerne trillede ned ad deres solbrændte Kinder, og ingen af dem kunde i de første Minuter faa et Ord over sine Læber. De var udsendte for at opsoge og begrave Lig, som henlaa ubegravede, hvorsomhelst de kunde finde saadanne; men at frelse to Liv var noget ganske Andet end at begrave halvforraadnede Kropper. De begyndte strax at pleie hende, mens en Vaare blev bragt istand og gjort saa magelig som mulig, hvorpaa de ilede med at bringe hende til det nærmeste Sted, hvor hun og hendes Barn kunde finde en omhyggelig Pleie. Saaledes blev hun og Barnet opholdt i en Tid af tre Uger. Andre var skjækkere, vovede og vandt derved, mens Mange ogsaa tabte netop derved, det vil sige, hverken Forsigtighed eller Skjæthed hjælper, naar Herren ikke vil. "Derjom Herren ikke bevarer Staden, vaage Vægterne forgjæves."

Ved denne Tid traf Onkel Karl en Dag en Nordmand fra Ned Riber Dalen, som fortalte ham, at han og hans Familie var sluppet lykkelig og vel derfra; men en anden norsk Familie var det gaaet værre, skjont ikke saa ilde, som det var gaaet de Fleste, Indianerne havde truffet paa. Denne Familie bestod af en ældre Mand og Kone, samt en halvbogen Søn og en mindre Søn og Datter; desuden havde de en vogen Datter, som var gift med en Mand, der hed Erikken og boede i Nærheden af dem. Just som de en Morgen sad og spiste Frokost, hørte de et Skud lige bagom Huset, men da den ældste Søn en Stund iforveien var gaaet ud med sin Bøsse, antog de, at det var ham, som skød, istedetfor at det var Gutten, som blev skudt af Indianerne. Strax efter gik Manden ud af Døren for at gaa hen til Stalden, da faldt der et Skud til, og han fik en Kugle i Ryggen, vendte sig om og raabte: Indianerne; men da knalbede det igjen, og han faldt død om. Da greb Konen sin lille Datter og sprang ned i Kjælderen med hende; men Sønnen kunde hun i Skyndingen ikke faa med sig. Indianerne kom og mishandlede Mandens Lig og rumstærede i Huset en Stund, men gik strax bort igjen. Da Konen mærkede, at de havde forladt Huset igjen, kom hun op af Kjælderen og fandt sin yngre Søn indeklemt mellem Kogebønnen og Væggen og halvtullet

af Skræk. Han var saaret og saa medtaget, at han ikke orkede at gaa; men han som Andre havde beholdt Livet, fordi Vorherre vilde det saa; selv kunde han ikke sige, hvorledes det var gaaet til. Konen gik da ud for at lede efter deres Kjøreoyer, men var ikke istand til at finde mere end en af dem, og to maatte hun have. Endelig fandt hun en fremmed Oxe, og saa lagde hun Naget paa disse to og satte dem for en Slæde med brede Træmeier. Vognen havde hun nok ikke hjemme. De to Oxer kom ikke godt overens, en gik fort og den anden smaate, og naar en vilde en Veit, vilde den anden en anden Veit; men Guri fik dem dog fremad efterhaanden og tog Veien gennem en Skov, som laa mellem hendes og Svigersønnens Gaarde. I denne Skov forblev hun en lang Tid og spejdede hen over Sletten, da hun af Frygt for Indianerne ikke strax turde begive sig hen til Griffens Hus. Men da hun imidlertid ikke kunde opdage et eneste rødt Mennefte og ikke noget hvidt heller, vovede hun endelig henimod Mørkningen at nærme sig Huset for at tage en Vogn, som stod der. Hun tænkte, at hendes Slægtninge var flygtede, men da hun kom hen til Døren, laa der en søvrbegget Amerikaner, som havde arbejdet for Griffen; han var saaret, men endnu ikke død. I den ene Haand holdt han en ladet Rifle og i den anden en Barberkniv, forat kunne skyde den første Indianer, der vilde forsøge at trænge sig ind, og saa fjære Halsen over paa sig selv, saa at han kunde slippe at blive pint og mishandlet af dem i levende Live, sagde han. Vængere inde paa Gulvet opdagede Guri en Bloddam, og da hun saa, at Blodet kom drøppende ovenfra Loftet, gik hun op og fandt sin Svigersøn liggende der i sit Blod. Han var ganske udmattet paa Grund af det svære Blodtab, men ikke saa farlig saaret som den anden, og mens hun søgte at forbinde hans Saar bedre, fortalte han hende med mat Stemme, at hendes Datter var flygtet med sine Børn for længe siden, saa at de forhaabentlig nu var i Sikkerhed; men han og Amerikaneren var komne overens om at forblive der og arbejde og, om Indianerne kom, forsvare sig og Sit til det Yderste. Smidlertid havde Guri læst ham hen til Trappen, hvor hun tog ham paa Ryggen og bar ham ud i Vognen. Men med den tunge Yankee var hun værre faren, og først efterat hun havde spændt Oxerne for Vognen og faaet dem saa nær ind til Husdøren som muligt og lagt en Plank fra Døren til Vognen, lykkedes det hende at slæbe ham op i denne. Lykkelig og vel kom hun frem med sit Følge og fandt sin Datter og hendes Børn i god Behold, og da nu ogsaa Griffen og hendes lille Søn begyndte at bedres, syntes hun, at hun under disse Omstændigheder havde Meget at takke Gud for, skjønt hun havde mistet sin Mand og sin ældste Søn.

"Det var en kjærlig Kone", udbrod Onkel Karl, da Manden sluttede sin Fortælling; hun fortjente at faa Medaille for Borgerdaad, ja, det gjorde hun."

Nogle Dage efter læste han i Aviserne en Beretning fra en anden Kant af Landet og nærmere Skuepladsen for de første og største Kædsler, nemlig fra et norsk Settlement i Watonwan County ved nordre Watonwan-Laens søndre Bred og omtrent tredive Mile i Syd for New Ulm. Der overfaldt en Bande Indianere paa tredive Mand Beboerne den 22de Septbr. og dræbte ni Mennefter, nemlig to Fami-

lier paa to Børn nær, som fik skjult sig. Den ene Families Navn var Petterson. Folkene deromkring tog strax Flugten østover i den største Skræk, skjønt Indianerne paa samme Tid og ligesaa forstrækkede maatte flygte mod Vest, forfulgte af en Afdeling Soldater, som kom over dem, inden de fik Tid til at gjøre mere Ondt.

Da Onkel Karl havde læst dette, ønskede han inderlig, at det maatte blive det Sidste, han fik høre af det Slags, og at Krigen mod Indianerne snart maatte blive bragt til ende; men ikke Alle delte dette Ønske; Leberandører og Brændevinshandlere, som søgte at benytte Leiligheden til at fiske i rørt Vand, ønskede allerhøjest, at den maatte trækkes i Langdrag. Saaledes hørte han en Dag en Hotelvært sige til en Herre fra Øststaterne: "Se her, min Ven, har ikke I hidindtil smurt Eder godt med Krigen mod Syd-staterne? Vi heroppe har ikke blandet os det Ringeste deri med Undtagelse af, at vi har hjulpet Eder at føre den. Hvorfor har I da nu saadan Hast med at ende vor lille Krig? vi har dog aldrig gjort Eder noget Ondt, det jeg ved af."

Smidlertid var Oberst Sibley den 12te Septbr. brudt op fra Fort Ridgely for at forsøge Indianerne med 1500 Mand Infanteri og en Afdeling let Kavalleri, som bestod af Frivillige (Menville Rangers). Disse havde egentlig dannet sig for at gaa mod Sydstaterne; men Dagen før de skulde afgaa for at støde til den store Arme, udbrod Indianerkrigen, og de besluttede sig da til at give sig under Oberstens Kommando og hjælpe til at forsvare sin egen Stat; og til disse holdt nu Alf og Galfan sig. Omtrent 500 Borgere tilhøst, som i de første Dage frivilligt havde stillet sig under Hon. Sibleys Kommando og fulgt ham til Fortet, havde atter forladt ham her for at vende tilbage til sine Hjem og fredelige Syssler, saasom den største Fare nu syntes overstaaet paa disse Kanter. Den 22de Septbr. ankom han med sin Kommando til Wood Lake i Nærheden af Yellow Medicine, og den næste Morgen agtede han at sætte over Yellow Medicine Elven, som her i Nærheden falder ud i Minnesota Floden. Han kunde endnu ikke udrette Meget, saasom han manglede en tilstrækkelig Kavalleri-Styrke; men det var hans Hensigt at slaa Leir paa den nordlige Side af Elven igjen og der oppebie Ankomsten af et Kompagni Kavalleri af 7de Regiment, hvilket han havde beordret at støde til ham fra New Ulm, efterdi et andet Kompagni imidlertid var ankommet dertil. Men den næste Morgen Kl. 7 angrebes Leiren af omtrent 300 Indianere, som med deres sædvanlige Sjl og Strig styrkede frem og underholdt en levende Ild. Det lette Kavalleri under Lieutenant Germann sendtes først ud imod dem for at standse deres Fremrykken. Det var første Gang Alf og Galfan skulde deltage i en virkelig Træfning, og i de første Døgn syntes de, at det var noget Underligt; men det var jo de mordiske og grusomme Indianere, som selv havde angrebet dem, og desuden kunde det stikke Oprør og Myrderi ikke standses paa nogen anden Maade; de kunde trøgt anbefale sig i Guds Haand, gjøre sin Pligt som norste Gutter og lade Herren raade for Udfaldet. "Fremad, Gutter! Hurra! Giv dem det!" kommanderte Lieutenanten. "Hurra! For vort unge Minnesota!" svarede Folkene. Kampummelen begyndte; en Mængde Geværskud knalbede

paa en Gang, og rasst væk uden Mellemrum; Kuglerne peb og hvilede i Luften; Gutterne blev varme, Hæftene snøftede, og Indianerne hylede og lod sig ikke saa let standse eller trænge tilbage, efterdi de stolede paa to stærke Baghold, som skulde komme dem tilhjælp i rette Tid. Men saa rykkede nogle Kompagnier af 3die Minnesota-Regiment under Major Welch frem paa Kamppladsen. Disse var Veteranere, som havde lugtet Krudt mange Gange før og deltaget i flere Slag mod Sydens Armeer; men nu var de hjemkaldte fra den store Krigsskueplads for at forsvare sine egne Arter mod den vilde Fiende. Under begejstrede Hurraaab og vel indøvede Manøvrer trængte de frem, saaledes at den ene Række ilede frem foran den anden og affjød sine Geværer, og efter en kort, men heftig og blodig Kamp maatte Indianerne vige og tage Flugten. Da rystedes Luften af vilde Søl fra en anden Kant, og en anden Afdeling Indianere kom ned ad en Bakke paa 3die Regiments højre Flanke for at overløse dette; men Oberstløjtnant Marshal rykkede frem til dets Undsætning med fem Kompagnier og understøttet af Major Bradley med to Kompagnier Reserve og en Sævpunding under Kapt. Henriks Kommando. Disse Tropper rykkede frem i Stormskridt under en heftig Kugleregn fra Fienden og tvang ham efter nogle Salver til at rømme Bakken. Smidlertid indtog et Kompagni under Kapt. Wilsons Kommando en Stilling paa Leirens yderste Benstre, hvor det holdt sig mod en Afdeling Indianere, som søgte at trænge sig ind i Leiren fra den Side, og drev dem tilsidst aldeles tilbage. Kampen varede i det Hele i to Timer og endte med, at Indianerne trak sig tilbage paa alle Kanter i største Hast og med stort Tab. Men heller ikke paa de Hvides Side gik den af uden Tab. Major Welch var bleven haardt faaret, Kapt. Wilson alvorligen kvæstet i Skulderen af en mat Kugle, fire Mand var faldne og nogle og tredive faarede, dog ingen af dem haardt. Soldaterne fandt og begravede femten Indianerlig, skjønt de altid pleier at tage alle sine Døde og Saarede med sig, saa sandt det er muligt. Efterat Alt var blevet stille igjen, begav en Halvblods-Indianer sig under Parlamentærslag fra de Hvides Leir til Indianernes, og da han kom tilbage, fortalte han, at Indianerne havde tredive Døde og en Mængde Saarede, og at mange af dem var meget mismodige og slet ikke havde nogen Lyst til Krigen, men blev tvungne til at deltage i den af de Krigslystne. Han fortalte ogsaa, at 800 Indianere, hvoraf Størsteparten ikke havde taget nogen Del i Oprøret, var forsamlede længere i Nord. En Stund efter kom nogle Indianere under Parlamentærslag til de Hvides Leir for at kundgjøre Oberst Sibley Wahpetonerens Sindelag. Disse havde deltaget i den nys foresaldne Træfning, men bad nu om Tilladelse til at bortføre deres Saarede og begrave deres Døde, og om Fred, saafom de indsaa, at de ikke var stærke nok til at staa sig mod "Langknibene." Obersten svarede dem, at de først maatte udlevere de hvide Fanger, førend der kunde blive Tale om Fred, og inden det skete, vilde han hellerikke tillade dem at bortføre deres Døde og Saarede.

Alf og Halstan takkede Gud for Liv og hele Lemmer og var vel tilmode, da de om Aftenen laa fuldt paaklædte og bekvæmmede ved Siden af hinanden og talte sammen.

Officererne havde nemlig fundet det sikrest at være forberedte paa et Natteangreb, skjønt Indianerne denne Dag rigtignok havde faaet en saa alvorlig Tugtelse, at deres Sver var skjult betydeligt, og de ikke var meget lystne paa flere Angreb. I Løbet af Natten brød de derfor ogsaa op og drog nordover langs Minnesota-Flodens vestlige Bred, og den følgende Dag brød Tropperne op og fulgte samme Retning, indtil de den 26de Septbr. ankom til et Sted, som senere blev kaldt Camp Release og ligger lige overfor Chippewa-Elvens Munding, hvor den falder i Minnesota-Floden. Her slog de Leir omtrent 700 Skridt fra en stor Forsamling af Halvblods- og andre venligssindede Indianere, som nu havde stilt sig fra Hovedansøreren Lille Kræft og reddet en stor Del af de hvide Fanger ud af deres Fangenskab. Udsendinger fra disse Indianere havde den foregaaende Dag under Parlamentærslag mødt Tropperne for at bede om Fred og fortælle, at de, foruden en hel Del Halvblods, som havde været i Fangenskab, ogsaa havde enogniti hvide Fanger, som de havde taget fra de øvrige Indianere og nu var villige til at udlevere, samt at de aldrig havde besmittet sig med de Hvides Blod. Da dette deres Erinde rhyledes, saa Halstan paa Alf og sagde: "Nu, Alf, hvad tænker du nu?"

"Jeg tænker, at jeg ikke maa glæde mig for tidlig", svarede Alf; "thi jeg antager, at min Indianer havde været her før disse Udsendinger, dersom Emma og hendes Moder havde været blandt de Enogniti, som nu snart kan vende tilbage til sine Slægtninge."

"Ja, du har Ret", tilstod Halstan og blev lang i Ansigtet, men efter at have seet ned for sig en Stund, hævede han Hovedet og sagde: "Ja, ja, Alf, er de ikke blandt de Første, saa kommer de med Vorherres Hjælp blandt de Senere, og jo længere det lider, des nærmere kommer ogsaa deres Befrielsesdag."

"De er ialfald ligesaa vel beskyttede nu som før", svarede Alf, "og trygge i Hans Haand, hvor de end er. Det gjælder kun, at vi gjerne finder os i Hans Tilfikkelse og lader Hans gode og velbehagelige Willie ske."

Dagen efter at Oberst Sibley, som sagt, havde slaaet Leir i Nærheden af disse fredeligssindede Indianere, begav han sig Kl. 2 om Eftermiddagen hen til deres Leir. To Kompagnier, som han havde medtaget til Eskorte, lod han blive udenfor, mens han, fulgt af sin Stab og nogle andre Officerer, red derind. Da Høvdingerne og de viseste Mænd og gjevreste Krigere havde samlet sig, holdt Obersten følgende Tale til dem, efterat han først havde gennemgaaet Oprørets vigtigste Begivenheder og Følger, og den store Skyld, Indianerne derved havde paadraget sig: "Og nu, Høvdinger og Krigere, giv Agt paa mine Ord. Eders Udsendinger sagde igaar, at den store Mand vilde, at vi skulde komme sammen til en fredelig Raadslagning. Men den store Mand er god, han elsker ikke Mordere, Mordere og onde Mennesker, men vil, at de skal straffes. Han ved ogsaa, om der er Nogen iblandt Eders, som har forgrebet sig paa de Hvide, og det er min Beslutning at sammenkalde en Leirild for at undersøge dette. Thi jeg er udsendt af Langknibenes store Raadsild (de Forenede Staters Senat) for at undersøge og straffe Alle, som i denne Tid har røvet og myrdet og brændt. Den store Raadsild vil give

mig saa mange Krigere, som jeg kan komme til at behøve dertil, saa mange, jeg forlanger, vil de sende mig. Derfor slaar jeg ikke af i mine Fordringer, men holder Krig i den ene Haand og Fred i den anden. I har bedet om Fred, men læg Mærke til, at med Freden følger deres Afstraffelse, som har forgrebet sig paa de Hvide, og jeg er tilbøielig til at tro, at Saadaane findes blandt Eder. Nu kan I selv vælge, hvad I vil, Fred eller Krig; men vælger I Fred paa disse Betingelser, da fordrer jeg ogsaa alle Fangers dødelige Udleverelse, at jeg kan føre de hvide med mig til min Leir."

Da tog en af Høvdingerne Ordet og sagde: "Hvide Høvding, vi ved, at du holder Krig i din høire Haand og Fred i din venstre. Vi ved, at vi ikke kan befinge os Noget, naar vi beder om Fred; men vi stoler paa din Retfærdighed. Vi haaber, at du ikke vil straffe den Ustyldige med den Styldige og saaledes misbruge din Magt. Thi vi indrømmer, at du har Magten og kan saa mange Krigere, som du tiltrænger. Det har vi længe vidst og derfor aldrig været enige med dem, som følge Lille Kræft; vi har steds stemt imod de Dumme og Rasende, som vilde betræde Krigsstien og angribe de mægtige Hvide. Du maa ikke tro, store Høvding, at vi havde vovet at komme og række dig Haanden, hvis vore Hænder havde været plettede med de myrdede Hvides Blod."

Saaledes talte ogsaa de Øvrige og forsikrede, at de var ustyldige, og at de var meget forbitrede paa Krigspartiet. Men Obersten udnævnte desuagtet en Militærkommission, bestaaende af tre Officerer, til at undersøge disse Indianere og Halvblods et strengt Forhør, saasom han alligevel vedblev at føle sig overbevist om, at der fandtes Straffedydige iblandt dem. Efterat Indianerne havde talt, samlede de de fangne Kvinder og Børn og udleverede dem. Obersten erkjendte sig da om Nabnene paa dem, som især havde medvirket til at befri de stakkels Fanger fra de fiendtlige Indianere, og begav sig saa paa Veien til sin Leir med dem. Imidlertid havde Brødrene søgt Ensomhed og begivet sig udenfor Leiren paa den Kant, de befriede Fanger skulde komme ind; thi Alf var ikke saa ganske rolig i dette afgjørende Øieblik, som han havde haabet at kunne være. Ubudne Tanker kom og gik; Indianeren kunde jo paa en eller anden Maade bleven forhindret fra at komme, og det kunde dog være muligt, at hans elskede Hustru og Svigermoder befandt sig blandt de Kvinder, som nu kom fra Indianernes Leir. Maa ske skulde han om nogle Minuter gjense dem, møde deres venlige, kjærlighedsfulde Blik, atter høre de kjære, hjemlige Stemmer og endnu idag kunne ile afsted med dem paa Veien til et hyggeligt Hjem. Han kjæmpede tappert; men Ansfer og Forhaabninger, som Tankerne vakte, trængte sig frem med Vold og Magt og truede med at overvælde Fornuftens befindige Overlæg. Nu kom de og begyndte at drage forbi Brødrene ind i Leiren. Hvor gjennemtrængende lyfte og sunklede ikke Alfs Dine, mens de ivrigt søgte fra Ansigt til Ansigt, indtil ogsaa det sidste var mønstret, da sluttes deres Ild, og Blikket sank mat mod Jorden, men høbende sig igjen. "Gud er algod", sagde han med halvkvalt Stemme, mens han bed sig i Underlæben for at trænge en frembrydende Taare tilbage og derpaa fortsatte: "Herrens

Veie er underlige for vore blinde Muldvarpsøine; men at Han til enhver Tid er langt mere god, end vi kan fatte eller forstaa, og at denne Hans ubegribelige Godhed kommer os til Gode, naar vi holder os til Ham, som Smaa-børn til sine Forældre, det er og bliver i al Evighed sandt — ja — Amen." Brødrene fulgte efter de Befriede hen til de Telte, som imidlertid var opslaaede for dem. Her syntes de nu først ret at føle, at de var befriede, og nogle af Kvinderne var ganske overvældede af Glæde over at være bleven befriede for de vilde Krigeres modbydelige Opmærksomheder og for alt det tunge Arbejde, som de havde maattet udføre for dem. Alf gik omkring blandt dem for at spørge efter sine Slægtninge, og Flere af dem kunde fortælle ham, at de for kun nogle Dage siden havde seet dem; at de efter Omstændighederne blev behandlet godt, men befandt sig i en af de vildeste Wanders Vold og førtes nu formodentlig mod Nordvest henover de uhyre Prærier. Denne Efterretning fyldte hans Hjerte med en Sorg, som dog snart gik over til en blød, vemodig Stemning; thi barnlig Tro og ydmyg Hengivenhed blandede Haabets og Kjærlighedens Sødme ind i Sorgen og borttog dens bitreste Smag. Og da han om Aftenen ved Solnedgang sad udenfor sit Telt og saa paa den smukke Himmelhvelving, fandt hans Følelser og Tanker Udtryk i følgende Rim:

Smerten vilde Hjertet knuge,
Og vi steds over Sorgen ruge,
Bittert vilde Sorgen smage,
Og vi maatte plat forrage;
Men naar Tro og Haab og Kjærlighed
Kun faar Lov at være med,
Og de himmelhøie Gjæster
I vort arme Hjerte fæster
Sig et usfelt Krybberum,
Faar ei Sorgen være grim.
Mens de renser og forsøder,
Haabløs Smerte ud de støder,
Balsom ind i Saaret gyder,
Og os midt i Sorgen fryder,
Vøier Sindet og det drager op
Til de Frelstes glade Trop;
Thi iblandt Guds lyse Engleflof
Finder vi jo evigt Glæde nok.

Den næste Dag sendte Obersten de Befriede vestover i Følge med et stort Antal Halvblodsindianere, som havde været deres Medfanger. Og Alf stod med Vemod i Hjertet og Haabets Smil paa Læben og saa efter dem.

Et Par Dage efter kom endelig Alfs Indianer tilbage fra sin anden Speiderlur med Brev fra de kjære Fanger, og han fortalte, at han havde fulgt Indianerne siden Kampen ved Wood Lake, og at en Flok Jantkonahere, blandt hvilke Emma og hendes Moder befandt sig, nu havde stillet sig fra alle de andre, og drog lige mod Nord, mens de øvrige havde taget en vestligere Retning. Men ind blandt disse Jantkonahere turde han nu ikke længere vove sig, da de rimeligvis strax vilde tage ham for en Spion og gjøre det af med ham. Nu var gode Raad dyre; Oberst Sibley vilde naturligvis forfølge den

store Mængde og lade de faa Janktonnahere være i Fred saalænge, især saasom han vidste om dem, at de ikke havde taget nogen virksom Del i Oprøret.

"Men du maa gaa igjen", sagde Alf; "alle gode Ting er tre. Emma skriver, at hun nu ofte gaar udenfor Leiren alene eller sammen med sin Moder og plukker Urter, og du maa gaa igjen og lufte omkring i Nærheden af deres Leir, hvor du finder den, indtil du træffer hende. Vi vil ogsaa forlade Sibleys Expedition nu og drage med dig, et Stykke paa Veien ialfald; men for ikke at gjøre Ondt værre baade for dem og dig, er det vel bedst, at vi holder os skjulte paa et afdalt Sted, mens du søger at faa Kvinderne i Tale og aftaler med dem om den bedste Maade, hvorpaa de kan flygte, og vi være dem behjælpelige."

Indianeren, som selv ønskede at se et lykkeligt Udfald paa sine Bestræbelser, gik efter nogen Betænkning ind paa Forslaget, og Alf og Halstan sagde Farvel til nogle af sine Vaabenbrødre og skyndte sig efter Janktonnaherne. Tre a fire Dage havde de draget lige mod Nord, da de en Formiddag fik se dem foran sig. Brødrene blev da efter i en liden Skov og beholdt Indianerens Ponnny hos sig, mens han tilfods listede sig videre. De Par Dage, de tilbragte her, var ikke af de korteste for dem; thi de var i en bestandig Spænding, svævende mellem Frygt og Haab, og Alfs Hjerte hang stedse ved Herren i Bøn og Kamp. Endelig den tredje Dags Eftermiddag saa de Indianeren komme paa en Ponnny, forfulgt af fire Andre i skarpeste Trav. Han styrede lige hen imod Skoven; men da han kom i Nærheden af denne, dreiede han noget af, hvorved Brødrene fik bedre Anledning til at sigte paa Forsølgernes. De afstjød begge Løb af sine Rifler paa dem, saaledes at fire Skud knaldede lige efter hverandre; men kun En faldt. De Øvrige kastede sine Heste omkring, og idet de flygtede, greb to af dem i Forbisarten den Faldne, som netop forsøgte at reise sig igjen, hvorpaa de uden nogen Standsning jog afsted mod den Kant, de var komne fra. Den Faldnes Hest fulgte derimod efter Indianerspionen og blev fangen af ham og Brødrene inde i Skoven. Nu fortalte Indianeren, at Janktonnaherne igaar havde slaaet Leir for at hvile i nogle Dage, og at han havde lagt paa Lur, indtil han idagmorges fik se Emma og Mrs. Johnson gaa et Stykke fra Leiren, ledsagede af en ung Janktonnah-Kriger. Da havde han listet sig hen i Nærheden af dem, og efterat have hørt, at Kvinderne i al Fortrolighed talte til deres Ledfager om at flygte, var han gaaet hen til dem, og den unge Kriger havde tilfidsst lovet at være dem behjælpelig og ledsage dem paa Flugten. Men nogen nærmere Aftale var ikke kommet istand, saasom deres Samtale her var bleven afbrudt, ved at nogle Indianere, som nærmede sig dem fra Leiren, tydeligt lagde for Dagen, at de vilde Speideren tillivs. Heldigvis havde han strax faaet fat paa en af de Ponnier, som gik og græssede omkring dem, kasted sig paa den, og saaledes bundet et lidet Forsprang og med Nød og neppe reddet sit Liv.

Nu saa det atter lidt broget ud for dem; thi Indianeren raadede til, at de vobliktelig skulde bryde op og drage østover og overlade det til den unge Kriger at hjælpe Kvinderne til at flygte og føre dem i Sikkerhed; men Alf vilde ikke eller kunde ikke bekvemme sig dertil. Han vilde

forblive, hvor han var, og naar Mørket faldt paa, vilde han tage Veien hen imod Janktonnahernes Leir. Spionen mente, at de maatte fik Besøg af deres Krigerer før den Tid; men da Halstan holdt med Alf, saa maatte han lade sig nøie med at holde godt Udfig, indtil Solen var gaaet ned. Han havde givet sig i Tjeneste hos Alf, og nu vilde han som en tro Tjener ikke forlade ham, men følge ham i Lykt og Lyndt og staa Last og Brast med ham, til han fik se Enden paa Visen.

Petter Dass.

Petter Dass, Nordlands berømte Digter, fødtes i 1647 paa Gaarden Nord-Hers i det samme Præstegjeld, hvortil hans Navn er knyttet ved en lang og fortjensfuld Virksomhed. Faderen var en indvandret Skotte, Peter Don Das (eller Dundas), Moderen hed Maren Falch. Neppe syv Aar gammel blev han faderløs. Moderen roses som en gudfrygtig, husholderisk og ferm Kone. Men hun sad i trange Kaar og saa ingen Udvei til at forsørge sine fem smaa Børn ved egne Kræfter. Hun maatte da ty til Venner og Frænder, der fordelte Børnene mellem sig. Saaledes blev Petter sat i Huset hos sin Møster, Anna Falch, der var gift med Nils Mikelsøn Arctander, som netop var bleven Sognepræst til Nærø i Namdalen.

De to smaa Sogne, som udgjør Nærø Kald, bestaar hovedsagelig af Der, liggende langt ude tilføs. Præsten boede for sig selv paa den D, hvor Hovedkirken laa, ved brede Sund skilt fra alt menneskeligt Samkvem. De haarde Sørceiser, de daglige Farer for Liv og Lemmer for at afvinde Havet Livets Djerkning, skabte et haardført, alvorligt og nøisomt Folkesærd. Vi kan ikke tvivle om, at Petter Dass fra sine Gutteaar har bevaret et dybt Indtryk af denne Natur og dette Folkeliv. Nærø havde ogsaa sin Digter: den forrige Præst, den lærde Magister Mikkel Mogenssøn, havde i et længere Digt, ufuldkomment i sin Form, men gripende ved Skildringens Sandhed, forfattet "et sørgeligt Klagemaal om den store Havsnød og Søstade", da i 1625 Hundreder af fattige Fiskere omkom i Namdalen. Mag. Mikel er, kan man sige, Petter Dass's Forløber som Nordlandsbedriftens Sanger, og det aandelige Frændskab mellem dem, der ikke kan misjendes og som allerede af en tidligere Forfatter er paapeget, tør vel skrive sig fra den Sidstes Ophold i Nærø Præstegaard.

Dette Ophold varede en fem, sex Aar. Han undervistes af sin Onkel og bestemtes af denne for den studerende Vei. Møsteren, der forresten roses som en hæderlig og gudfrygtig Kvinde, skal have været streng og haard mod ham; imidlertid blev dog Pleiesønnen den, der i en senere Tid hvede den Gamle en sønlig Haandsrækning.

"Sag svæved hid og did alt under andres Naade", siger Petter Dass i sit "Levnetssløb", og det synes virkelig, at han paa en Maade har levet paa Omgang hos Moderens Familie. Fra Nærø er han idetmindst flyttet til en anden Møster, der var gift med Sorenfriveren paa Helge-

land, Jesper Hanssøn, hvor de holdt Huslærer. Af denne undervistes han sammen med Husets Søn, Peter Jesperssøn, der var født samme Aar som han selv. De to Fætre sluttede et Venstabskab, der varede for hele Livet.

I Aaret 1660 fattes Peter Jesperssøn i Throndhjems Skole, men Petter Dafs i Bergens. Det er rimeligt nok, at han i Bergen har boet hos Faderens der gifte Søster, og at denne Bekvemmelighed har været Grunden til, at han ikke fulgte Fætrene til Throndhjem. Bergens Skole havde paa den Tid, da Petter Dafs nød Undervisning der, sex Lærere: Rektor, Konrektor og fire Hørere. Flere af de Lærere, der var ansatte ved Skolen i de Aar, Dafs gik der, var dygtige Mænd med et vist literært Navn, som Rektoren Arnold de Fine, senere Biskop i Throndhjem, hans Eftermand Klaus Nilsen Blesing, og ikke mindst Edbard Edbardsen, hvis rige Samlinger til Bergens Beskrivelse har været en uudtømmelig Guldkilde for Holberg og senere Topografer. Petter Dafs gennemgik i fem Aar Skolens fem Klasser. Han endte sin Skolegang i 1665 og blev vistnok Dienvidne til den haardnakkede Kamp, som Engländerne samme Aar leverede en hollandsk Flaade paa Bergens Havn. Atten Aar gammel blev han saaledes Student. Han gjenfaa i Universitets-Staden sin Fætter Peter Jesperssøn, der tog Examen samme Aar. Denne, der havde formuende Forældre, sit Bolig hos Dr. Johan Wandal, og lagde under hans Veiledning Grunden til omfattende Studier, der i Forbindelse med sjældne Anlæg banede ham Veien til en glimrende Fremtid. Hans Frænde Petter Dafs's Stilling og Udsigter var mer befædne:

”Den Tid var Guld og Penge
 Mig ikke til Besvær,
 Jeg derfor maatte trænge
 At laane her og der”

og han klager over, at hans Uformuenhed ei tillod ham at tilfredsstille sin Lyst til at kjøbe Bøger.

Ved Universitetet ”holdt han ud”, siger Alb. Dafs, i to Aar, altsaa til 1667. Længer vilde hans smaa Midler ikke strække til. Ogsaa Peter Jesperssøn tog snart hjem til Helgeland, maaste endog samtidig. Men snart adskiltes deres Veie; den Sidste drog igjen ud for ved de berømteste Universiteter i Holland, England og Tyskland at fuldende sine Studier, Petter Dafs for i en Huslærers befædne Kaar at fortjene sit daglige Brød hos Jakob Wirthmand, Præst i Bessen. Af Børnene paa Præstegaarden blev Sten Wirthmand hans Elev, i sin Tid hans Kapellan og trofaste Ven, og Halvsøsteren Margrethe Andersdatter blev hans Kone.

Efter i nogle Aar at have været Huslærer, blev Petter Dafs i Slutningen af 1672 eller maaste Begyndelsen af 1673 ordineret til Præst, idet han af Præsten i Nesne, Hr. Henrik Dinclow, blev kaldet til personel eller Hus-Kapellan. Dette var dog en saare ringe Befordring. En saadan Kapellans Stilling var dengang ligesaa ussel som en Almueskolelærers i senere Tider. Han ægtede strax sin Fæstemø og levede i trange Kaar, men da Hr. Dinclow i 1681 afgik ved Døden, blev Petter Dafs hans Eftermand

som residierende Kapellan i Nesne og Ranen. Om end dette Kald ikke kunde regnes blandt de bedste præstelige Stillinger, bragte det dog den fattige Hus-Kapellan en betydelig Forbedring i de ydre Kaar.

Sognepræsten til Alstahaug, Peter Meyer, døde imidlertid den 26de April 1689. Petter Dafs ytrer i sin korte Ansøgning om at blive Meyers Eftermand, at han nu i henved 16 Aar havde tjent som Kapellan i Nesne, først ni Aar ”uden al Løn”, derpaa syv Aar ”og imidlertid intet haft andet end det ubiise at leve af.” Det gik efter Ønske, og Dafs udnævntes allerede den 18de Mai til Sognepræst i Alstahaug. Han indfattes af Throndhjems nye Biskop, Dr. Peter Krog, der samtidig ordinerede Magister Paul Munch til hans Eftermand i Nesne.

Alstahaug var paa Dafs's Tid ganske vist, hvad det kaldes i en omtrent samtidig Optegnelse, ”det rigeste og formuendste Kald, ikke alene i Nordlandene, men i al Throndhjems Stift.” Petter Dafs drev derhos som saamangen nordlandsk Præst paa den Tid Tægtebrug som Bishjæsel. Han havde flere Tægter, hvis ”Opfaat” endnu er at se ved Alstahaug, og skal ved denne Bedrift have tjent mange Penge.

Petter Dafs vandt dog ikke sit Brød uden Arbeide, Strid og Fare. Til sin Dregning af Alstahaugs Herlighed fører Peder Clausen ogsaa den Bemærkning, at Sognepræsten kun erholder dem ”med stor Livsfare til Søs, naar han uddrager til de Kirker paa Verne, som ligge to eller tre Mile ude i aabenbar Hav.” Men Petter Dafs var ligesaa modig, som han var samvittighedsfuld i at opfylde sit Embeds Pligter: i al den Tid han var Præst, forsikrer hans Biograf, blev neppe nogen Guds tjene- neste forjæmt.

”Vort Nordland saaledes beliggende er:
 Guds Lov maa forkyndes blandt Der og Skjer
 Uagtet al Fare og Møie.”

Graven paa Havsens Bund, der havde aabnet sig for saa mangen Nordlandspræst, havde for ham intet særdeles affrækkende:

”Hvad vil en Guds Tjener bekymre sig ved,
 At ham er udbalt et Begravelses Sted,
 Som Menneksen ikke kan finde?
 Om han ikke bæres af Venner herud,
 Han kan dog med Mose begraves af Gud
 Og luffes saa rolig derinde.”

Med samme Freidighed og Ro kunde han, da hans rigtladede Tægt Høsten 1692 gik under paa Stathavet, udbryde: ”Mit Guds er nedsjunken, men ikke mit Sind!”

Stundom, som i et af Nimbrenene til Dorothea Engbretsdatter, undslipper der Digteren et Suk over den strenge Natur, de daglige Farer og Møisommeligheder:

”Naar andre kan frydes ved straalende Sol,
 Er vi Elementernes Slaver”;

men han finder sig deri, som noget, der nu engang ikke

kan være anderledes, og aldrig hører han et Ord om at komme fra sit kjære Helgeland til blidere Egne og et mageligere Liv. Deroppe mellem Klipperne, hvor hans Bugge havde staaet, havde han endnu rundt om sig den talrige Kreds af nærmere og fjernere Frænder, ved hvem hans Hjerte hang. Der boede hans Broder Benjamin paa Askvik, og dennes Søn, som giftede sig med Digteren Volquarts's Søster, paa Skar; den anden Broder, Jakob Dafs, var Sorensskriver over Helgeland og boede paa Leines, ligesom Søsteren Pernille, gift med en Handelsmand Nils Greger, havde sit Hjem i Sognet. Moderen levede endnu; hun havde forlængst, endnu før Sønnen blev Præst, indtraadt i et nyt Ektekab med Fogden Peter Broch og boede fremdeles paa Nord-Hersø. Med denne sin Stedsfader levede Petter Dafs i den allerbedste Forstaaelse og paa-sjønede denne brave Mand's sjeldne Egenstaber.

I sit huslige Liv synes Petter Dafs at have været lykkelig. Hans Hustru nævnes ikke ofte. Hendes Portræt, der endnu findes i Familiens Cie, viser en ferm og noget før Kone, ikke egentlig smuk, men med et godt og forstandigt Ansigt. De havde to Sønner, Lars og Anders, den sidste opkaldt efter sin Morfader, samt en Datter, om hvem Intet vides. Anders fulgte ham i Kaldet.

En sand Forfriskelse for Land og for Legeme nød Petter Dafs under sine Ophold i Bergen, der var hans som alle Nordlændingers egentlige Hovedstad. Der var et Liv og en Virksomhed, som tiltalte ham, — man læse kun den levende Skildring af den bergenske Trafik, som han giver tilbedste i Viserne om denne Byes Brand i 1702. Det var ogsaa som den driftige Forretningsmand, Dafs kom der, om end Sagnet gjør sig skyldig i Overdrivelse, naar det lader ham staa paa Bryggen og sælge sin Fisk som en anden Fægteskipper. Hans Befordring var en af hans egne Sætter; han kommer, siger han, til Bergen "i Nordfar-Stevne", og Opholdet der kalder han sin "Ligge-Lid." Dog blev ikke Præsten og Digteren glemt for Handelsmanden: den gamle Hansestad husede jo Tvillingrigerens feirede Digterinde, Dorothea Engebretsdatter, hende, om hvem Kingo sang:

"Gaar nu, gaar hen, I ni berømteste Gudinder,
At bukke eder dybt for en af Nordens Kvinder",

medens Peder Syv fandt, at Dorothea, ligesom Grækernes Sappho, billigen burde selv regnes blandt Musernes Tal. Ogsaa Dafs kjendte "Dortheas berømmelig Rygte" og bragte hende under sit Ophold i Bergen 1680 sin poetiske Gyldest. De begyde siden Tid efter anden Rimbreve, og Dafs blev, naar Leilighed gaves, en kjær Gjest i Digterindens Hus.

Petter Dafs, hvis Helbred i yngre Dage bød enhver Anstrengelse Trods og derfor heller ikke blev sparet, begyndte temmelig tidlig at føle Alderdommens Tryk. Endnu i Aaret 1700 kan han dog spørge med sin Skrøbelighed. Siden begyndte ogsaa Synet at slaa feil.

Hans Mandskraft var imidlertid usvækket, ja just i disse sidste Leveaar synes han at have digtet sine fleste Viser.

Han døde i August Maaned 1708, 61 Aar gammel, og blev bisat i Askahaugs Kirke. For nogle Aar tilbage,

da Kirken blev restaureret, fandtes og borttoges Petter Dafs's Ligkiste, tilligemed andres af hans Familie. Hvor der er blevet af dem, vides ikke.

Nogle Træk af Kvensjagten i Jotun-Fjeldene.

Det vidtløftige Alpelandskab omkring Søerne Bygdin, Gjendin og Thyen har allerede længe været et Sted, hvor Turisterne have søgt hen for at indjuge den rene Fjeldluft. Mange ere blevene saa grebne af denne storartede Natur, at de Aar efter Aar drage did. Det bliver dem en Lidenskab, hvis Tilfredsstillelse lønner dem for al Møie, at vandre om blandt Snefonnerne og de rislende klare Bække, at møtte sit Die ved Fjernsynet fra de høie Tinder, at føle sin ubundne Frihed paa de store Vidder og paa samme Tid sin Lidenskab ved Siden af den imponerende Natur.

Men længe før nogen Turist satte sin Fod paa disse Fjelde, vare de allerede Tilholdssted for en Folkelasse, der ikke gav dem noget efter i lidenskabelig Tragten efter at færdes blandt Fjeldene; jeg mener Kvensstytterne. Fra de tidligste Tider have de færdes her fra tidligt om Vaaren til sent paa Høsten og ikke skyet nogen Møie, noget Savn for at følge Kvenen.

Det er Folkelivsstudierne, som for en væsentlig Del udgjøre Interessesen ved en Fodtur, og det vil derfor vist heller ikke være uden Interesse at høre lidt om disse Folk.

Jeg vil derfor søge efter bedste Evne at skildre Kvensstytternes Liv og Bedrift. Men førend jeg tager fat herpaa, vil jeg give en kort Oversigt over Kvensens Levevis, da dette vil bidrage til en bedre Forstaaelse af det Følgende.

Tidlig om Vaaren kalver Kvensoen, Simlen. Paa denne Tid maa den efter Jagtloven ikke jages; men Serven øver des friere sit Spil. Den følger usfortrødent Flokkene, og saasnart den ser en Simle kalbe, styrter den løs paa den og dræber ofte baade Simlen og Spedekalven. Senere paa Sommeren begynde Fluerne i høi Grad at genere Kvenen. Naar det er godt Veir, bliver det derfor uudholdeligt for den nede paa lavere liggende snebare Fjelde. Hvis derfor paa denne Tid indtræffer en enkelt Godveirsdag, gaar den ud paa en Snefon og lægger sig der. Den passer da altid paa at lægge sig paa den Side af Fjonn, hvorfra Vinden blæser; thi den ved vel, at dens fine Lugtesands vil varfle den om enhver Fare fra denne Kant; og intet Levende kan useet nærme sig over Snefonnen, saa den er her temmelig sikker paa, ikke at overrastes. Den passer ogsaa paa aldrig at lægge sig paa nogen Snefon saa liden, at Skud kunde naa fra den under Vinden liggende Kant. Bliver Veiret verimod varmt i længere Tid, saa søger den op paa de høieste Tinder, for her at finde en Kjølighed, der kan beskytte den mod Fluerne. Den søger da hen til saadanne Fjeldstrækninger, som f. Ex. Kolledalen, Melledalen, Mandsbjerget, Fleffenaasbræen, Memurubræen, Vedbræen, Sorungerne, Kalvaahøgda og lig-

nende. Man maa dog ingenlunde tro, at Nenen paa denne Tid holder til ude paa de store Bræer. Her kan den ingen Mad finde, og det er derfor en Sjældenhed, endog at Nenen springer over disse. Den holder sig saa høit oppe som muligt, men dog ikke høiere, end at den kan finde Græs og Mose nok for sit tarvelige Behov. Nenen ernærer sig nemlig om Sommeren fortrinnsvis af det Græs og de Blade, som sparsomt forekomme paa de steile Skraaninger, af Menblommer og det sorte Lav, som voger paa Stenene. Derimod tager den kun i Nødstilfælde sin Tilflugt til den saakaldte Rensdyrmosse.

Paa denne Tid leve Bukke og Simler for det Meste adskilte; disse streife med sine Kalve vidt omkring, medens hine i mindre Flokke trække sig tilbage til de høieste og mest affondrede Steder, hvor de holde sig temmelig rolige. Det er af hderste Vigtighed for Jægeren at lægge Mærke til disse Nenums Flytninger. Foruden at den, som sagt, holder sig høiere oppe eller lavere nede, efterjomt Veiret er varmt eller kolbt, trækker den sig ogsaa stadig imod Vinden, saa at den, alt efter Vindforholdene, snart kan findes i betydelig Mængde paa et Sted, snart være borte derfra. Men en erfaren Jæger kjender vel alle disse Omstændigheder og ved at indrette sine Lure derefter.

Paa denne Maade vedbliver Nenen at leve udover Høsten indtil Begyndelsen af Oktober. So længere det lider udover, desto mere begynder den at holde til i "Gemjellen", hvor nu ikke længer Jæet, Jækarene, Fiskerne eller andre ubelcillige Personer forstyrre den. Den begynder tillige altmere at flokke sig sammen; Bukkene komme ogsaa frem fra sine Tilholdssteder og give sig i Følge med Simlene.

I Begyndelsen af Oktober begynder Føstretiden eller som det i de her omhandlede Strøg kaldes "Galdet". Dyrene samle sig da i store Flokke, som trække sig ned paa de store flade Bidder som f. Ex. Valderskshen og Sulmarkene omkring Suletind. Simlene samle sig her i store Flokke en Stund før den egentlige Parringstid, og hver Flok staar under Kommando af en stor Buk ("Galdaren").

Hvis en fremmed Buk vil give sig i Følge med Flokken, bliver der strax en voldsom Kamp mellem de to Rivaler. De reise sig op og slaa med Forbenene; eller de styrte løs paa hinanden med sædvede Horn, saa Takkerne flyer i Filler omkring dem; de vilse Hornene ind imellem hverandre og brødes med det største Maseri, eller de gjøre Tusinde Spring for at faa Leilighed til at stange hinanden i Siden. Den Plads, hvor en saadan Kamp har fundet Sted, er tydelig nok betegnet ved Blodspættene paa Stenene, Haardotterne og Hornbeterne, som ligge rundt omkring, saavel som ved den opsparkede Jord og Mose. Kampen ender da omfider med, at den ene jages bort, og Seierherren tager atter Kommandoen over Simflokken. Men snart kommer en ny Rival for at prøve sin Lykke; Kampen begynder paanytt; og om end en stor Buk kan beholde Seiren i flere Slag, bliver den dog tilsidst saa udmattet, at den maa vige Pladsen for en anden.

Simlene staa imidlertid rolige og se paa; deres Elskov synes at være af en ganske generel Karakter. Den Buk, som for Diebliffet har Magten, tyranniserer dem ganske forkræfteligt. Simlene staa i Regelen sammenpakkede i en

Ring, udenfor hvilken de ikke faar Lov at røre sig. Kommer en Simle udenfor, kan den være sikker paa at gjøre Bekjendtskab med Galdarens Horn. I det hænder endog saa, at denne sætter sine Horn under Simlens Bug og slynger den op i Luften og ind i Flokken igjen. Det er dog ikke saaledes at forstaa, at de hungre Bukke holdes borte fra Samkvem med Simlene. De her stildrøde Kampe finde, som sagt, Sted før Parringen. Bukkene ere under Galdet overmaade fede; men Kjødet har en saa stram Lugt og Smag, at det bliver næsten uspiseligt. Strøg efter Parringstiden blive de temmelig magre. Naar Galdet er forbi, begynde Dyrene at miste sine Horn, og ved denne Tid begynder ogsaa Sneen at lægge Hindringer i Veien for Rensjagten; Bønderne drive mest paa denne Jagt i September og Oktober Maaned. Da ere de nemlig fri for Aaarbejde. De trekke da i Mængde tilhjæls og tage sit Logis i de nu forladte Jælegerer. Desuden findes en hel Del af Skytterne opfatte Buer hist og her i Fjeldet. Saadant et Jæleger eller en Skyttebu er nu just ikke det fineste Logis, man kan faa, men Rensskytterne ere ikke saa nøie paa det. Sædvanligvis er Buen opført af Sten og Gullene dhyttede med Mose. I et Hjørne eller midt paa Gulvet findes en Peis, og ligeoverfor den i Taget et Hjorehul. Langs den ene Væg, der netop er saa lang som en voksen Karl, er der, idetmindste i de bedre Buer, opfat en Brist, hvorpaa man kan sove. Det indvendige Rum pleier ikke at være mere end 3 a 4 Alen i Kvadrat. Døren kan kun af vøvede Folt pasferes anderledes end paa Fjere; under Taget kan man vanstelig slaa opreist, og hvis man ønsker at være kvit Røgen, der samler sig under Taget, maa man sidde eller ligge. Imidlertid gde dog disse Buer Beskyttelse mod Uveiret og Kulden, og Rensskytterne, som ere vant til dem, finde sig meget vel der.

Skytterens Udrustning, naar han drager tilhjæls, er meget simpel. Han benytter paa Jagten meget de gamle, hvide, nationale Valderskuffer og Skindbuer. Thi det er vigtigt, at Jægerens Klæder have en Farve, som ikke stikker for meget af mod Markens. Sort er den Farve, som stikker allermeest. Bedst anses det, at Dragten er lysgraa, gjerne spillende lidt i det Rødlige. Naar den hvide Valderskuffe og den lysgule Skindbue blive lidt skidne, opfyld de altsaa fortreffelig sin Henigt. Ydertsø eller Ombytte pleier han ikke have, — i det høieste da et Par Strømper. Naar han bliver vaad, saa faar Klæderne tørre paa Kroppen. I Skræppen har han det nødvendige Forraad af Ost, Smør og Brød, som ved Siden af Hjorekjød udgjør hans Mæring under Jagttiden. Desuden har han undertiden lidt Kaffe.

De Geværer, som benyttes, ere næsten uden Undtagelse gamle Mundfuglerifler, i Regelen af temmelig svært Kaliber. De gaa ikke sikkert længere end 200 Alen. Men dette er ogsaa det almindeligste Skudhold; og selv med et nymodens Gevær ville længere Skud altid blive usikre. Til Beskyttelse mod Væde have de et Kalvestindshylster, som rækker lidt tilbage forbi Laasen.

Jægerne pleie at gaa to og to i Følge; thi det er farligt at gaa alene i Rensfjeldet, især naar det lider ud over Høsten. Det kan saa let hænde, at man paa en eller an-

den Maade kommer til Skade, og da er det slemst ikke at have nogen til at hjælpe sig.

Vi ville da følge to Tægere i Fjeldet en Godveirsdag i Begyndelsen af September.

De ere komne fra Bygden Aftenen iforveien og ere tagne ind i en Skytterbu, hvor de have gjort sig det saa koseligt som muligt. Rundt omkring Buen have de raspet sammen alt det Lyng og det Enerriis, som de kunne; en lystig Ald flammer snart paa Peisen, og efterat de have nydt sin Aftensmad, Smør og Ost med lidt Brød til, lægge de sig ned og sove trykt til næste Morgen. Engang imellem maa de kaste, hvis Natten er kold, staa op og kaste nyt Ris paa Alden; men Kenschytteren har et godt Sovehjerter og sover strax igjen. Bjorehellen lægge de over, for at Varmen ikke skal slippe ud igjennem Bjorehullet, saa Røgen samler sig i en tæt blaa Sky i den øvre Halvdel af Rummet, men nede paa Gulvet er der noksaa bra.

Saa snart det gryr af Dag og kanske lidt før, staa de op og spise Frokost; for det Tilfælde, at de ikke skulde komme hjem igjen om Aftenen, tage de med sig Mad for et Par Dage, og saasnart det bliver lyst, gaa de afsted. Fra Buen have de ofte et Stykke at gaa, inden de komme til den Trakt, hvor de agte at jage. Dette Stykke Bei tilbagelægge de rasst. Men saasnart de ere komne i "Reinsvon" (i Terrain, hvor det er Rimelighed (Von) for at træffe Ren), gaa de meget langsomt, iagttagende stor Forsigtighed. Da Renen har en saa overordentlig fin Lugt og derfor kan veire Tægere paa meget lang Afstand, er det fremfor alt vigtigt at tage Hensyn til Vinden. Man maa da gaa saaledes, at man aldrig kommer i Vinden for det Terrain, man vil gjennemse. Kan man gaa ret mod Vinden, er det naturligvis bedst.

Vore to Skyttere gaa smaat og lunt fremad, idet de iagttage alle Forsigtighedsregler. De sætte sig ofte ned for at se sig om. De gaa ogsaa saabidt muligt thst og passe sig vel for at rive Stene løs, som kunde rulle ned og gjøre Spektakel. De gaa heller ikke stadigt frem i en Retning, — herved vilde de jo altfor let udsætte sig for at gaa forbi Dyrflokkene — men gjøre hyppige Afstikker til Siden; ingen Bot, ingen Houg maa de gaa forbi uden at have overseet den. De se ogsaa af og til Spor efter Dyr. Det kan dog ikke nytte stort at følge disse; thi Sporet er ikke continuerligt, og Dyret kan desuden gjerne være i Fjerding borte, medens man ved at følge Sporet kom til at gaa et Par Mil. Den øvede Tæger vil derfor kun betragte et friskt Spor som en Opfordring til at være endnu opmærksommere; han kan altid saa nogenlunde skjønne, hvor gammelt et Spor er, sjønt der hertil fordres en betydelig Øvelse. Et Sporet paa Sneen, saa har Veiret en afgjørende Indflydelse paa dets Udseende. Men ved Øvelse lærer man at bedømme, hvorlænge Sporet maa have staaet i det Slags Veir, som det netop nu er. I Sand eller Jord er det meget vanskeligt at bedømme Sporets Ælde. Den bedste Nettesnor er her at efterse, hvorvidt der er faldet Regn i det eller ikke. Paa Mosen kan man lægge Mærke til Præget's Friskhed, og hvormeget Mosen har reist sig igjen. Er det nu f. Ex. ved Middagstider, og Tægere ser et Spor, der viser sig at være fra Dagingen, saa skjønner han strax, at nu maa Dyrene rimeligvis være i

den eller den Bot. Han gaar altsaa derhen, og finder han saa paa sin Bei Sporet igjen, har han heri ny Veiledning. — Saaledes gaa nu vore to Tægere længe og altid med den mest spændte Opmærksomhed; men forgjæves, de se endnu intet. Solen staar alt høit paa Himmelen og fortæller dem, at det lider til Middag. De sætte sig da ned paa et Sted, hvorfra de have god Udsigt; thi Maaltidet maa ikke formindste deres Opmærksomhed. Det er et gammelt Ord, hvis Sandhed jeg oftere har erfaret, at man er aldrig vissere paa at saa se Dyr, end naar man hviler eller spiser. Altsaa, de sætte sig ned, men dog ikke paa en Top, thi da vilde jo Dyrene kunne saa se dem; men lidt nedenfor Kammen, hvor en af de smaa klare Fjeldbække just bhyder dem friskt Vand til Maaltidet. De spise da i al mulig Ro sin Ost og sit Smør, og naar saa det er gjort, og de kanske have taget sig en liden Lur ovenpaa, en ad Gangen naturligvis, gaa de atter saa smaat afsted paa samme Vis som før. Men, bedst det er, som de skulle over en Houg, og den ene allerede forsigtig speidende stikker Hovedet op over Kammen, staar han pludselig som forstenet. Ikke et Lem rører sig, ikke en Mine fordreier han; men ligesom et Skib, der gaar fuldt af Vand, synker dybere og dybere og tilsidst gaar under, saaledes siger han sagte ned, indtil han er fuldstændig skjult bag Houg. "En Buk, tre Simler og to Kalve, de gaar og beter i Bakkehølet under den store Fjonn borte under Svarteknipe". Den anden løfter da ogsaa sagte Hovedet op over Kammen for at se, hvor Dyrene ere; thi det er nu ikke saa farligt at stikke Hovedet frem, naar man kun ikke gjør noget Braakast med det, saa Dyrene saa et Glimt af En. Ja, der gaar Dyrene, et Par Tusind Skridt borte i det høieste; men hvorledes skulle de komme dem paa Stud? Det er midt i Middagstiden; det er blifstille, og hvor let kan da ikke et lidet Windblaf, hvis Retning de ikke kunne forudse, forraade Dyrene deres Nærmelse!

Under saadanne Omstændigheder vilde det være altfor farligt at gaa Dyrene paa Livet, og der er altsaa intet andet at gjøre; end at vente med Taalmodighed, indtil Vinden vil komme dem til Hjælp. De sætte sig altsaa ned, og for at være forberedte paa en maaft anstrengende Jagt, tage de sig en Bid Mad. Men de have jo nylig spist, vil maaft en eller anden Læser indvende. Ja det er sandt, men saadant maa ikke en Tæger være afhængig af. Han maa kunne spise, naar han har Tid og Mad; thi han kan ikke vide, naar han næste Gang vil saa Mad. Altsaa der sidde de og vente; men Vinden forhafter sig ikke med at komme. Endelig efter et Par Timers Forløb begynder det at blæse en svag Wind, næsten lige fra dem mod Dyrene. Det var uheldigt, og deres Stilling bliver altfor farlig. Vinden kunde jo let blafre lidt, saa Dyrene fik Wind af dem. Det gjælder altsaa saa fort som muligt at komme ud til Siden for at saa en gunstigere Wind. De gaa altsaa rasst ud til Siden, springer endog stykkevis; thi Tiden er nu kostbar; de kunne jo ikke vide, om Dyrene behage at vente, indtil de have omgaaet dem. Men, hvor hurtigt de ogsaa springe, maa de dog passe sig for at larme i Stenene. Smidertid frister Vinden op, den "stør sig", medens Skytterne komme saa langt omkring, at de have Vinden ret i Siden. Men som de komme saa langt frem, at

de atter kunne se Dyrene, se de, at disse have flyttet sig et Par Hundrede Alen, saa at de fremdeles ere en Tusinde Skridt borte. Og det første Terrain, Skytterne skulle over, er den flade og jevne Skraaning af den Houg, som har skjult dem under deres omgaaende Bevægelse. Fra det Sted, hvor Menene nu befinde sig, kunne de overse hele denne Skraaning, og der kan derfor ikke være Tale om at komme længere frem, forinden Menen kommer bagom en "Rande", som kan unddrage dem Udsigten. De maa altsaa vente en Stund; snart gaar en af Dyrene betende bag en Rande, og lidt efter lidt følge de andre efter.

Nu gjælder det at benytte Tiden, medens Dyrene ere bagom; thi snart kunne de komme frem, og hvis da Jægerne befandt sig ude paa den omtrent 200 Alen brede, flade Skraaning, ville de strax blive seede. Men Kenschytterne kjende Fjeldet saa godt som sit eget Stuegulv. De vide vel, at naar de blot ere komne over den Slette, saa er der ved sammes Fod en Fordybning, som kan skjule dem.

Altsaa, saasnart det sidste Dyr har vendt dem Ryggen, lægge de paa Spranget, som gjaldt det Livet. Det gaar ikke i almindeligt Løb; et saadant vilde være umuligt i den storstenede Wei. Nei, det bærer affted i store Spræt, og kun en Fod saa øvet som Kenschytterens, og et Die saa sikkert som hans, kan vide at finde de Stene, der give ham sikkert Fodfæste uden at gjøre Larm.

I saadant Sprang varer det ikke længe, inden de have naaet den omtalte Fordybning. Her standse de. Den ene stikker forsigtig Hovedet op og ser efter Dyrene. Nei, de ere intetsteds at se; de ere endnu bag Randen. Fremad igjen; De smygge da forsigtig frem mellem Stenene med Dinene uasbrudt fæstede paa Randen, for at kunne standse sieblikkelig, om Menene skulde komme frem. So se, der stikker Bukken Hornene op; i samme Dieblik ere Skytterne urørlige. Bukken reiser Hovedet op, ser sig omkring og better atter i altsens No. Snart kommer hele Hoven frem bag Randen, og nu maa ikke den mindste Bevægelse hos Skytterne forraade deres Nærverelse.

Dyrene rusle nu saa smaat affted ud paa en Snefon, som ligger tæt ved, hvor de lægge sig for at drøvtygge. Herfra holde de god Vagt, saa der kunne Skytterne ikke tænke paa at komme dem paa Skud. Det gjælder da at komme tilbage igjen til Fordybningen bag dem. Dette er et meget vanskeligt Arbejde; ganske sagte og meget langsomt lægge de sig ned paa Maven og drage sig frem med den yderste Forsigtighed, idet de skyve Geværet foran sig. De trække sig frem med Albuerne og skyve efter med Læerne ligesom en Raalmark. Saaledes lykkes det dem endelig at komme tilbage til Fordybningen. Langs denne have de nu Anledning til at drage sig ud til Siden hen paa en liden Houg, som ligger bedre under Vinden for Dyrene, og hvorfra det ser ud til, at de ville have lettere for at komme frem til Skud, naar Dyrene forlade Snefonnen. Did gaa de altsaa saa fort og saa stille, som muligt. Men her maa de vente, indtil Dyrene rusle paa sig igjen. Der ligge de da stille omtrent en Times Tid. Vinden bliver imidlertid stærkere, til Glæde for Skytterne; thi des lettere er det at komme frem til Skud. Men det bliver ogsaa koldere, og Frostens gennemisner Skytternes Lemmer; men det ere de saa vant til, at de neppe mærke det. En Ting, som de

lægge langt mere Mærke til, er de tykke Skybaner, som samle sig paa de høieste Toppe, og de smaa Skoddeflatter, som sprede sig ned over Fjeldsiderne. Thi skulde Taagen brede sit uigjennemtrængelige Slør over Fjeldet, eller skulde der blive for tykt Snefog, saa kunde Jagten let blive forspildt for idag. Menene derimod ere hderst sorgløse nede paa Fjonnem. Bukken ligger skjodesløs overende med Hornene støttede snart mod Sneen, snart mod sin egen Side. Den ene Simle, som ingen Kalv har, ligger ligeledes paa Snecen; de to andre derimod staa og se sig om til alle Kanter, medens de to Kalve boltre sig i faade Spring, snart stanges lidt og snart suge sin Moder.

Snart begynder en af Simlerne at blive urolig. Den russer lidt i Bukken, for at faa den til at rejse sig. Men denne finder endnu ikke for godt at røre paa sig, skubber blot paa Simlen og lægger sig til igjen. Simlene maa da slaa sig til No igjen og vente, indtil det behager hans Majestæet Bukken at rejse sig og gaar saa smaat affted. Saasnart Dyrene ere komne over Fjonnem, bete de lidt og gaa saa bagom en Rande.

Nu er det Tid for Skytterne. Afsted i en Fart. Thi det gjælder at være over Fjonnem, førend Dyrene kunne komme frem og blive dem var. Det lykkes ogsaa; de komme over Fjonnem, og krybe raft, men stilsærdig, frem paa Randen. Nu ere Dyrene kun en 3 a 400 Alen borte. De gaa og bete ganske rolig nede paa Hellingen. Det første Stykke af denne er temmelig storstenet, saa Skytterne ved at drage sig paa Maven kunne avancere saa smaat fremad, idet de passe paa kun at bevæge sig, naar Dyrene ere beskæftigede med at bete, men standse, saasnart nogen af dem ser op. Der gif to af Dyrene bagom en liden Houg, nu følge tre andre efter, saa der staar kun en Simle igjen. Jægerne kunne nu avancere, saa ofte denne vender sig bort, og deres Fremstridt er derfor nu raskere. Nu gaar endelig ogsaa den sidste Simle bag Houggen. Dette Dieblik maa benyttes; af med Skoene for ikke at ramle i Stenene, og saa i fuldt Sprang fremover, dog med bøiet Krop og hvert Dieblik beredt til at standse.

Soldt! der kom en af disse Starvesimlene frem igjen. Det er netop midt i en Bæk og i en meget ubequem Stilling, Jægerne maa standse; men derved er Intet at gjøre. De maa være stille som en Mur og ikke røre paa sig, hvor trættende det end kan være, og hvor fristende det end kunde være, at vende Ryggen til det Uveir, som nu er udbrudt med fuld Kraft og pidsfer Sneen i Form af skarpe Tspile i Ansigtet paa dem. Saaledes sidde de da et Kvarters Tid a en halv Time, indtil endelig Dyrene, nu kun paa omtrent 300 Alens Afstand gaa bag en Rande igjen. Raft og forsigtigt krybe de frem, og denne Gang naa de lykkelig frem paa Randen; Dyrene gaa nedensfor omtrent 150 Alen borte. Men nu gjælder det at faa lagt an paa dem, uden at Dyrene derved blive uroede. Begge spænde da sine Haner; langsomt og forsigtigt lægger den ene Mundingen frem paa en Sten, løfter saa Geværet sagtelig op og sigter. Men Snefuren staar ham midt i Ansigtet; da skal der et sikkert Die og koldt Blod til for at kunne tage sikkert Sigte paa Bukken, just der, hvor en lysere Krusning i Haarene tæt bag Hoven (Skotflecken) viser det Sted, hvor Hjertet sidder. Snefoget gjør det ogsaa vanskeligt,

tydeligt at skjæle denne Flek, men han anstrænger sit Syn til det Yderste. Skuddet falder. Dyrene skrælle op. De have hørt Smelden; men, da denne i Fjeldets tynde Luft og specielt under Uveir høres meget svagt og ubestemt, vide de endnu ikke, fra hvad Kant den kommer, eller hvorfra den skriver sig. De sprætte derfor kun en 20 a 30 Skridt bort, kanske netop til den Side, hvor Skytterne ligge, og standse derpaa for at se sig om. Den af Skytterne, som stjød først, har imidlertid ligget urørlig efter Skuddet for ikke at røbe sig. Den anden har lagt Geværet frem paa Stenen; han har fulgt Gjeldsimlen med Diet; og, idetsamme den sætter Forbenene under sig for at standse, falder hans Skud; Simlen springer ca. 30 a 40 Skridt, og falder saa hovedfuld om mellem Stenene. Bukken ligger alt død paa en anden Kant. Nu trække Skytterne sig skyndsomst bag en Sten, hvor de i al Hast lade sine Geværer; men Dyrene have nu faaet Visshed om Faren og ere allerede i fuldt Løb.

I skarpt Trav sætte de afsted over Dal og Houg for først flere Mil borte atter at standse. Jagten er altsaa endt. Skytterne gaa nu frem for med et Knivstik i Nakken at ende den sidste Døds-kamp. Derpaa gaa de tilbage og hente sine Sko. Saa slaa de Dyrene og partere dem. Sver sin Bør tage de paa Nakken i de Beretouge, som de til den Ende altid maa være forsynede med, og Resten lægge de i et Hul og kaste store Stene over for at beskytte det mod Terven. Efterat de nu har taget sig en Bid Mad, rusle de afsted igjen. Det lider allerede mod Aften, saa der baade paa Grund heraf og paa Grund af Uveiret, der med hvert Dieblik raser voldsommere, ikke kan være Tale om at forsætte Jagten for muligens at finde en ny Flok. Det vil ogsaa være vanskeligt at naa tilbage til den Bu, hvorfra de gik ud om Morgenens; thi gaa i Fjeldet i Uveir, efterat det er bleven mørkt en Høstnat, gjør man ikke uden Nødvendighed. De beslutte sig derfor til at tilbringe Natten i en Skytterbu, som kun ligger en Fjerdingvei borte. Vid gaa de da. Dette er rigtignok en Fjeldbu af simpleste Slags. Kun et Par Stenheller reise op mod en større Sten. Ved findes heller ikke, da det er altfor høit tilfjelds, saa det bliver en kold Nat. Men slikt vænnes Henskytten til fra Barndommen af, og derfor gaar det an. De glemme altsaa sine Risler vel bort i den inderste Krog for at beskytte dem mod Snedrevet, svøbe sig vel ind i Henshuderne, som de have bragt med sig, og sove saa, som Karl den Tolvtes Drabanter "paa sin kappa bredd paa jorden, bland snö och drifvor ifrån norden, så lugnt som paa en blomsteräng".

Næste Morgen raser Uveiret saa voldsomt, at der ikke kan være Tale om Jagt. Vore to Sægere have derfor intet andet at gjøre, end at begive sig tilbage til sin Skytterbu, hvor de gjør sig tilgode ved et Maaltid Dyrefjød, der smager en Henskytter fortræffeligt, om det end ikke er tilberedt efter alle Kunstens Regler, og der ville vi lade dem i Ro for at oppebie bedre Veir.

Sægere paa Høsten under Galdet faar Hensjagt en lidet forandret Karakter. De store Flokke, der omsværme den kjæmpende Galdare, gjør et særdeles livligt Indtryk, og hidse Sægeren til det Yderste. Det gaar især ud paa at styde Galdaren.

I de østlige Landsdele benyttes meget Hund paa Hensjagt. Men dette gjøres aldrig i Vestfjeldene.

Saaledes gaar Henskytterens Liv hen Aar efter Aar. Det er haardt og stridbart; men det udbiller ogsaa hans Evner og Kræfter til at udholde denne Strid. Han vænnes til at nøie sig med knap og tør Kost, til at gaa meget længe uden at spise og saa tage det Forsømte igjen, naar Leilighed gives. Hans Die skjæres baade til at skjæle Dyrene paa store Distancer og til at samle hele det omgivende Terrain i et samlet Overblik, saa intet Levende kan undgaa hans Opmærksomhed. Hans Lokalkundskab udbilles uhyre. De fleste Skyttere ere rigtignok kun kjendte over et mindre Rum, en 5 a 6 Kvadratmile; men inden dette Strøg kjende de ogsaa hver Bæk, hver Basse, hver Houg, hver Bot, hver Snefon. Og dette kommer ogsaa godt til Nytte, baade naar de skal lure sig ind paa Dyrene, og naar det gjælder at finde frem i Mørke, Laage og Snedrev saa tykt, at man Intet kan se. Det synes umuligt og dog gaar det an, og det uden Kompas. Deres Udholdenhed er ogsaa forbausende. Sverken stride Marscher eller Uveir og andre Møisommeligheder er istand til at knække dem. De gaa paa Jagt sent udover Høsten Dag efter Dag. Er det da stegt Veir, saa er deres Klæder sjelden eller aldrig tørre. Men en kraftig Natur i Forbindelse med Vanen sætter dem istand til at modstaa disse Sygdomsaarsager, som visseilig snart vilde knække Enhver, som ikke var vant dertil.

I sin Optraeden ligeoverfor Fremmede udmærker Henskytteren sig fremfor Bønderne i Umindelighed ved en vis Frimodighed og Vigefremhed. Om han end ikke udbryder i begejstrede Lovtaler over sine Fjelde, har dog den Natur hvori han lever, havt sin Virkning paa ham. Han berer i sit Indre en maaste ubevidst Følelse af sin Frihed, og en Selvtillid, som hans stadige Kamp mod Naturen ikke kan undlade at fremable.

Om Vinteren befatter Henskytteren sig ofte med Højpejagt. Han maa da holde til i de lavere Fjelde. Thi i Høifjeldet kan man ikke opholde sig paa denne Tid af Aaret. Sneen, der i uhyre Masser bedækker Fjeldene, forandre Terrænets Udseende, udfylder Jordhøjninger og Botter og danner paa andre Steder store Skabler, der se ud som Gange. Hele Totunfjeldenes Plateau er en eneste Ørken; kun i enkelte Sæterdale kommer der undertiden Folk op. Ellers er Hønen det eneste Levende her. Den kan nu aldeles ugenert streife om fra Fjeld til Fjeld. Ingen lurende Skytter strammer den, ingen Gjøeters Skrig uror den. Men ogsaa Hønen frister en kummerlig Livværelse. Til Føde har den kun den Hensdyrmose, som den kan strabe op fra de Steder, hvorfra Sneen er søget nogenlunde væk; Dagen er kort, og som oftest er der et rasende Veir med Storm og Snedrev.

Det er et imponerende Syn, en klar, stille Winterdag at se disse mægtige Fjeldmasser iflædte sit hvide Dække; det gjør et ubeskriveligt Indtryk af Døde og Tomhed. Men ligesaa grusuldt er det ogsaa, naar Stormen hvirvler denne Sne omkring i tætte Masser, borttager Udfigten for Vandrerens Die og besværer hans Skridt, naar ikke alene

Snekorn, men Skarebiter og Smaasteue fare omkring i Luften, naar Mørket træffer ind, saa man Intet ser og Intet hører uden Stormens Brøl.

Om Island.

Island blev opdaget omtrent 860 af den norske Viking Naddod, der af en østlig Storm blev fra Færøerne drevet ud i Nordhavet og kom til et stort Land; han gik op paa et høit Fjeld, hvorfra han udspejdede Landets Beskaffenhed, og skjønnede, at det var ubebygget; han saa Sne paa Fjeldene og kaldte derfor Landet Sneland. Mellem de Nordboere, der fulgte Naddodds Spor, var Floke Vilhgerdson, der med sit Følge overvintrede paa Nordfiden af Fagessjord ved Vardastrand; i Bugten vrimlede der af Sæl og Fisk, men Klimatet var strengt, og Floke kaldte Landet Island. Han seilede nu hjem igjen til Norge, hvor han omtalte det nye Land med megen Dadel, medens nogle af hans Følgesvende roste det meget for dets Fiskeri og herlige Græsange; Fjeldene var begroede med Skove, der sendte sig ned imod Floderne og Havet. Og det er intet Under, at Landet maatte gjøre et forskjelligartet Indtryk, alt eftersom Beskueren var mere modtagelig for Landets geografiske Lysfæder eller for dets Skjægsfæder; thi Islands Udseende frembyder i Sandhed store Forskjelligheder.

Island ligger omtrent 150 Mile Vest for Norge; dens nordligste Pynt berører den nordlige Polarkreds og grændser altsaa til det nordlige Ishav; Islands Fladeindhold anslaaes til 1,800 Kvadratmile. En Bjergryg strækker sig gennem hele Landet fra Nordvest mod Sydøst og udbider sig i det Indre til flere Høifletter, der ligger i Gjennemsnit 2,000 Fod over Havet, medens Bjergspidserne selv hæver sig til 6,000 Fod. De høieste Bjergspidser findes mod Sydøst, med det øde af evig Is dækkede Høiland "Vatnajökul", thi Søkker kalder man de Bjerge, der er dækkede af evig Sne og Is; de sender ofte sine glidende Masser ned i Dalene, de saakaldte Stridsjøkker, med de af Bjergenes Pimpstensdele og Ler melkehvidt farvede Elve. Bjergkjeden er gennemstaaren af en stor vulkansk Linie, der strækker sig fra Sydvest mod Nordvest; de vigtigste endnu virksomme Vulkaner er Hella mod Sydvest og Krabla mod Nordøst. Forskjellige Arter af varme Kilder, dels staaende Bænder ("Langer" = Bænder), dels hede sprudlende Kilder (Sverer = Kjedler) vidne om den underjordiske vulkanske Virksomhed; enkelte Sverer bryder endog saa frem i Havet eller gjennembræder Isdækket med sine varme Strømme. En Sver dannes ofte af et med koghed Vand fyldt Bækken, fra hvilket der undertiden med drønnende Brag, saa at Jorden ryster, udslynges en Vandsvøle paa indtil 2—300 Alens Høide. Den underjordiske, evigt brændende Ild bibræger sit til Temperaturens sterke Dverange fra Kulde til Varme. Den almindelige Kuldegrad ligger fra 4—12 Gr. Reaumur, men stiger undertiden til 20 Gr. eller derover; den sædvanlige Varmegrad bevæger sig mellem 6 og

18 Gr. R.; i Dalene mellem de solbrændte Klippesider kan Varmen stige til 28 Gr. R. Landets Kyst er kun enkelte Steder lav; ellers er Island begrændset af tilbørlige steile Klipper, mod hvilke det stormende Hav bryder sig i frygtelige Brændinger. Der findes nu ikke mere nogen Skov, og Høilandet er derfor udsat for Veirligets hele Strengthed. Som Følge af den Bredde, hvorunder Landet ligger, er den længste Dag omtrent 24 Timer lang; fra Mai til September straae de lyse Nætter, især paa Nordlandet, hvor Solen i nogle Dage ikke gaar ned under Synskredsen.

Saadan var det Lands Beskaffenhed, der blev saa forskjellig bedømt af Floke og Mænd af hans Følge; dog blev det i Almindelighed anset for et godt Land at bosætte sig i, rigt paa Græsange og Fiskeri, og Norges politiske Forhold fremkaldte snart en stærk Udvandring dertil.

Harald Haarfagre havde fattet den Beslutning at blive Enefølge i Norge og drog frem med Krigsmagt fra den ene Ende af Landet til den anden for at sætte sin Villie igjennem. Da han havde betunget den sidste Modstand ved Slaget i Hafursfjorden og tilegnede sig al Odde og alt frit Fordegods i Norge, foretrak mange Konger, Jarler og andre Høvdinger at drage i Landflygtighed fremfor at stie sig under Kong Haralds Enevælde, og især søgte de Misfornøiede til Island, som ikke kunde rækkes af den norske Konges Vælde, og hvor der var Land nok. En storartet Udvandring fra Norge til Island paafølgte navnlig i den saakaldte Landnamstid (874—934); en Mængde Høvdinger med sine Familier, sine frie Følgesvende, sine Trelle, sit Bohave og Kvæg "tog Land" paa Ven; først bebyggedes Vestfiden omkring Fagessjorden, senere Landet omkring Borgessjorden, Sneffeldsnes; ogsaa de indre Dale, f. Ex. ved Bredeffjorden, blev i den Tid landtagne; i Landnamstiden fik Ven den største Befolkning, som den nogen Tid har haft. De allerfleste Nybyggere var Nordmænd, kun nogle saa svenske og enkelte danske Slægter nævnes i den saakaldte "Landnamsbog", som blev begyndt paa Island henimod Aaret 1100 af Præsten Ara Frode og senere fortsat lige til det 14de Aarhundrede med nøiagtige Oplysninger om Landets Bebyggelse og Slægternes Færd og Stamtabler, for Størstedelen hvideaarne Høvdingslægter, der gennem Overlevering og Optegnelser vedblev at bevare Mindet gennem Slægtledene om sin Nedstamning fra norske, svenske og danske Konger, Jarler og Hersker.

Saaledes bosatte sig og færdedes disse Nybyggerlægter oprindeligt under Familiefaderens Herredømme. Stærkt fremtrædende hos disse Slægter var fra Begyndelsen Sandfærdigheden for at stifte og ordne et Folkesamfund. Naar Høvdingens Bolig var opført med hans Høiseede paa Husets fornemste Plads, gav man sig nærmest til at opføre det saakaldte "Hof", et Gudstempel, der blev indviet med stor Høitidelighed. Høvdingen blev da ogsaa "Hofgode", forestod Oftringerne, havde Tilsyn med Gudshuset og modtog de Bidrag, som Omegnens Beboere ydede til Gudshuset. Hofgodens Embede kaldtes "Godord", hans Undergivne Godordsmænd. I Nærheden af Hofet indrettede man et Thingsted, hvor Herredets fælles Anliggender fandt sin Afgjørelse. Høvdingen var Hofgode og Dommer og havde saaledes i Spidsen for de øvrige frie Mænd den største Indflydelse paa alle Anliggender; i hans Person forenedes

baade den verdslige Høvdings, Præstens og Husfaderens Myndighed. Men Trangen til en almindelig Samsundsorden gjorde sig snart gjældende: man ønskede at kunne søge en øverste Afgjørelse af alle Anliggender paa et Fællesthing. Dpshltd af Sver for at indlede denne Gjerning reiste den 60aarige Alfliot til Norge for at gjøre sig grundig bekendt med Norges Lov og Ret. I tre Aar opholdt han sig hos den retskyndige Thorleif den Spage, reiste derpaa tilbage til Island og lod hele Den bereise af en kyndig Mand for at udsøge et Thingsted, der var bekvæmst for de fælles Samsundsmøder. Man valgte da Thingvellirpladsen paa Sønderlandet, hvor med alle Islands Indbyggere Samtykke Althinget blev sat (928). Alfliot blev den første Lagmand eller Lovsigemand, som dette Embede kaldtes, fordi Lagmanden skulde fremsige og gjentage Lovene for Folket, forat de kunde huskes af alle opmærksomme Mænd. Lagmanden var Formand for Landets Regjering. Alfliot fremsagde paa Thing de første simple Lovbestemmelser, der gav Regler for verdslig og præstelig Orden. Fra Heredsretterne gik nu Sagerne til Althinget, der samledes paa Thingvellir i Juni Maaned som en almindelig Overret. Man søgte senere at lette Behandlingen af de mange og forskellige Heredsretsagers Paadømmelse ved at dele Landet i Fjerdinge med fire forskellige Overretter paa Althinget, en for hver Fjerding, hvortil senere blev føiet en høieste Instans, for hvilken Sagerne skulde indstevnes fra Fjerdingsretterne. Dog gjorde den temmelig udviklede Rettergang ofte større Fordringer til Althinget, end der kunde fyldestgjøres i dets korte Samlingstid, omtrent fjorten Dage. Sagernes Afgjørelse forfordedes ofte ved den Magtfulde, hvori den paagjældende Rets søger fremskillede sig med væbnet Følge paa Thing, et Udtryk for selvstændig Retsfølgelse, der stod i nøie Sammenhæng med den Maade, paa hvilken den hele Retsbevidsthed havde udviklet sig.

Kristendommen var allerede tildels i Landnamstiden kjendt paa Island, men lidet paafjønnet eller dog underordnet den hedenste Tro, saa at selv de Mænd, der i Almindelighed holdt sig til Kristus, i meget vanskelige Tilfælde paakaldte Odin, Thor eller Frey. Men paa samme Tid som Kristendommen vandt Magt i det øvrige Norden, fik den ogsaa paa Island sidste større Indgang; det var fornemmelig Sendebud fra norske Konger, der bandede Kristendommen Vej paa Island. Præsten Thangbrand vandt en kjæmpestærk og krigerisk Mand, som i Olaf Trygvessøns Tjeneste eiede Gaard og Tordegods i Norge, men iftedest mindre udrustede Langfibe, hvormed han seidede paa Hedningerne og plyndrede vidt og bredt paa Norges Kyster. Kong Olaf paalagde ham den Bod for hans usømmelige Færd, at han skulde kristne Island. Thangbrand overtog Gvervet og prædikede Kristendommen med Fynd og Klem, idet han hverken sparede Ordet eller Sværdet. Dog, da han ikke blot fældede hedenste Versærker, men dræbte den ene Mand efter den anden, fordi de havde digtet Ridviser om ham eller negtet ham Levnetsmidler, blev han anklaget paa Althinget og maatte (999) vende tilbage til Norge. Olaf valgte senere klogere og besindigere Sendebud, og Kristendommen blev antaget paa Althinget Aar 1000, hvor den store Strid og Uenighed mellem Kristne og Hedninger

lykkelig blev bilagt ved Thorgeir Lagmands kloge og besindige Mellemkomst; endnu samme Sommer blev alle Thingmændene døbt. Faa Aar efter blev paa Olaf den Gelliges Opfordring de sidste hedenste Sædvaner forbudte, idet man ophævede Tilladelsen til at udsætte Børn og spise Hestefjød. I det 12te og 13de Aarhundrede stiftedes ogsaa 9 Klostre efter den hellige Benedikts og Augustinus's Regler.

Den Frihedsfølelse, der havde givet Anledning til Islands Behyggelse, vedligeholdt og udviklede sig under de nye selvstaaende Samsundsforhold. Manden forsvarede med stolt Selvtillid sin Ret med Vaaben eller Lovkyndighed; til denne Færd dannedes Gutten fra Barndommen af ved Dvælsel i mandige Idretter, i Digtekunst og Beltaalighed. Disse Agerbrugere, disse Fiskere, disse Haandværksmænd lærde desuden bestandig, om end mere fredeligt end Oldtidens Vikinger, paa Havet og besøgte Udlandet, fornemmelig sine Slægters Hjemstæbne, Norge og de øvrige nordiske Lande; der var ingen mægtig Slægt, hvis Sønner jo drog paa disse Farter for ved Stordaad at vise fremmede Konger og Høvdinger sin Tapperhed, Haardsørhed og Snille, og for til Gjengjæld at hjembringe hædrende Gaver og nyt Kjendskab til fremmede Landes Forfatning og Historie.

Ved Kristendommens Indførelse formilbedes efterhaanden Islændernes Sæder, ligesom de egentlige fra Hedenold kjendte Vikingetog ophørte. Derimod voxede Lyften til at bevare Mindet om Fædrenes Bedrifter ved Fortællinger og Sange og til at nedskrive dem, en boglig Idret, der flittig blev øvet saavel i Høvdingernes Gaarde som i Klostre, der fornemmelig blev Arnestederne for de gamle Digtes og Sageres Samling og Afskrivning. Denne Udvikling fulgtes med levende Interesse af Landets videbegjærlige Befolkning. Ogsaa de hidtil mundtlige eller dog blot ved Runebetegnelser overleverede Love blev nu nedskrevne i Exemplarer, der fornemmelig var bestemte til Oplæsning og Godkjendelse paa Althinget, denne Overleveringsmaade af Lovene begyndte med "Graagaasen", der af vise Mænd blev nedskreven i en lovkyndig Høvdings Gaard og derpaa oplæst og vedtagen paa Althinget 1118.

De fleste Islandske Sagaer blev skrevne fra den samme Tid og til Aaret omkring 1200. Der var især tre Mænd, der udmærkede sig som islandske Historiefribere: Ase Frode (d. e. den Vise), Sæmund Frode og Snorre Sturlesøn. Ase Frode skrev efter gamle Overleveringer "Islædingebogen", som i kronologisk Orden meddelte Fortællingerne om Islands Opdagelse og ældre Historie samt de norske Kongers Historie. Sæmund Frode, der var hans Samtidige, forfattede de norske Kongers Historie fra Harald Haarfager til Magnus den Gode, et Skrift, som er tabt; man tillægger ogsaa Sæmund Samlingen af de ældre Edda-Sange. Snorre Sturlesøn tilhørte en af Islands berømteste, kongebaarne Slægter. Hans Fader efterlod ham ikke bethdelige Midler; han blev opdragen hos den lærde Son Loptson paa Gaarden Odde og havde der rigelig Leilighed til at gjøre sig bekendt med de ældre historiske Arbejder, hvorhos han selv begyndte at udvikle sine store Evner i samme Retning. Ved flere Giftermaal erhvervede han sig store Rigdomme, som det var hans stadige og

ibrige Stræben at forøge, hvilket ogsaa lykkedes ham i den Grad, at han blev en af de rigeste Mænd paa Island; sin Beboelsesgaard Reykholt i Borgessjysk opbyggede han prægtigt, omgav Vaaningshusene og den tilliggende Kirke med en høi Vold og indrettede Snorrebad (Snorra-laug), der endnu er i en saadan Stand, at den kan bruges, en af Sten opført rund Badstue med kunstig Tilløb af varme Kilder. Det var paa denne herlige Gaard, at Snorre samlede en Mængde historiske Kildekrifter og lod dem afskrive, Grundlaget for hans berømte Verk Heimskringla eller de norske Kongers Historie. Snart blev han Lagmand paa Island og blev anset for sin Lovhændighed. Ogsaa udenlands blev han bekendt for sit Skjaldfab, sin store Lærdom, sin Lovhændighed og Stadskløgt; han besøgte flere Gange Norge og vandt der stor Hæder hos Kong Haakon Haakonson og den mægtige Skule Jarl; men ved Dpholdet hos Skule Jarl blev han ogsaa indviet i de politiske Intriger, hvormed de norske Konger stedse mere omspandt Islands mægtige Mænd for at vinde Herredømmet over Den, og undgik ikke Mistanke for at arbejde paa at tvinge Island under Norges Herredømme. Men Snorre havde fornærmet Kong Haakon, og da Snorres Ven og Beskytter Hertug Skule var falden under Forsølgelsen af sine ærgjerrige Planer, opfordrede Kong Haakon en af Snorres Sviger sønner, sin Yndling Gissur Thorvaldsøn, til at fange Snorre og sende ham til Norge eller i værste Fald til at dræbe ham. Da Gissur haabede at blive Snorres Arving ved Ret eller ved Magt, valgte han at lade sin Svigerfader dræbe: den 63aarige Snorre blev overrumplet og dræbt paa sin Gaard Reykholt 1241.

Den navnkundige Sagasribers Endeligt giver et Exempel paa, hvorledes Forholdet mellem de mægtige Slægter paa Island var udartet til en voldsom Selvtægt, der oprindeligt stred saa stærkt imod det Syn paa en ordnet Samsundsforfatning, som var tilfjættet lige fra Ulfliots Dage. Landets lovmæssige Forfatning var gennem Voldsgjæringer og Fejder udartet til enkelte Stormænds Enevælde, under hvilken de ringere Bønder maatte bøie sig. Efter Mordet paa Snorre Sturlesøn fornyedes de blodige indbyrdes Fejder efter en større Maalestok. Thord Rakale førte Sturlungerne til Hævn for Snorre, Gissur Thorvaldsøn drog frem med en Hær fra Sønderlandet; dog enedes begge Hærdinger om at reise til Norge for at overgive sin Tvist til Kong Haakons Voldgift. Kongen tøvede med Afgjørelsen og pustede smidlertid til Borgerkrigens Ild paa Island, trolig hjulpen af Dens norske Biskoper. Gissur blev omsider af Kongen udnævnt til Jarl over Island, men da han ikke kunde faa Magt med de stridige Partier, saa han sig tvungen til at erkjende Haakons Overherredømme over Island. Saaledes maatte Den (1264) bøie sig under den norske Konges Vælde; Island fulgte Norges Skjæbne og blev i Aaret 1380 tilligemed dette Land forenet med Danmarks Rige.

Islands Forsald, der var fremkaldt ved Stormændenes Ærgjerrighed og Kampe, blev ikke afhjulpen ved Foreningen med Norge eller senere med Norge-Danmark. Det laa i Forholdenes Natur, at Island efterhaanden stedse mere blev betragtet som et Biland, der skulde slutte sig til

Hovedrigernes Udvikling; men derhos forsømte man at tage Hensyn til Islands historiske Overleveringer saavel i Lovgivning som i Bestyrelse; en slet Administration forsømte at sørge for Væghyttelsen og Udviklingen af Islands naturlige Hjælpemidler, medens den ved vilkaarlige Overgreb fremkaldte idelige Rivninger med Befolkningen. I Lovgivningen maatte "Graagaafen" vige for de norske Lovbøger "Haakonsbogen" og "Sonsbogen" (1280), Noget, der medførte en ikke ringe Forandring af Islands Vedtægter; Engländerne og Hansestæderne bemægtigede sig Handelen paa Island. Forgjæves gjorde Erik af Pommern (1413) et Forsøg paa at forbedre Tilstanden ved at udstede et islandsk Handelsmonopol; Monopolet forøgede kun det Tryk, under hvilket Befolkningen led. Den lutheriske Kirkeforandring, der under Fornæelse af Fortidens blodige Stridigheder blev gennemført paa Island (omtrent 1550), bragte intet materielt Bidrag til Dens indre Udvikling; thi Bispedømmerne blev nedlagte og Fordegodsset inddraget for efterhaanden at afhændes til Fordel for Statskassen. Forgjæves slog Kristian den 4de atter ind paa Erik af Pommerns Bei ved at oprette et dansk Regjeringsmonopol, og dog bestod det lige til forrige Aarhundrede, da Handelen paa Island blev givet fri for danske Undersaatter. Da Kristian den 5tes norske Lov udkom (1687), blev dennes Lovbestemmelser i det Væsentlige overførte paa Island. En særegen Lovbog for dette Land lykkedes det ikke de danske suveræne Konger at tilveiebringe, skjønt man undertiden gjorde Tilløb dertil. Ogsaa ved naturlige Ulykker blev Landets materielle Udvikling trykket; hyppige og heftige vulkaniske Udbrud skadede Græsningene og Fiskerierne; pestagtige Sygdomme, ledsagede af forferdelig Hungersnød, bortrev Mennesker og Ræag i det 13de, 14de og 15de Aarhundrede; den sorte Død, der hærjede Europa i det 14de Aarhundrede, rakte vel ikke til Island, men da Pestens Delægelse for en Tid standsede al Tilførsel fra Norge, hjemstøttes Island af Hungersnød med dens frygtelige Følge af tyfse Sygdomme.

Den aandelige Udvikling staar i saa nøie Forbindelse med et Folks udbortes Velvære, at man alene af Islands materielle Tilbagegang kan slutte til et Forsald af Landets Literatur. Dog bevarede med stor Fortjærlighed de Oldsagn, Sagaer og Digtninger, der vare overleverede fra Forfædrene, og denne Sands fra den ældre Literatur udtalte sig ogsaa i Efterdigtninger, som rigtignok ikke taalte nogen Sammenligning med sine store Forbilleder og tildels bleve uheldigt paavirkede af de sydeuropæiske Landes, navnlig af Spaniens, Romandigtning. Men en Fortjeneste havde denne Isklændernes fortsatte Sysslen med Historie og Digtning: paa deres isolerede D blev Oldsproget bevaret og uddannet i en Form, der er et uvurderligt Hjælpemiddel for Sprogvidenskaben og er en rig Kilde til de nordiske Sprogs Udvikling.

Talte Hovedhaaar. Man har hidtil antaget, at det vilde gaa over enhver Mands Taalmodighed at telle et Menneskes Hovedhaaar. En Lybsker har imidlertid ikke talt et, men hele fire, nemlig et med blondt, et med brunt, et med sort og et med rødt Haar. Det blonde Hoved havde 140,419 Haar, det brune 109,440, det sorte 102,962, og det røde kun 83,740.

Kuriøse Ansøgninger.

Paa Frederik den Fjerdes Tid levede i Blødstrup paa Sjælland en Præst ved Navn Frants Kbh. Hans Kald var kun ringe, og han søgte derfor om at faa Degneembedet med, mod at holde en Substitut. I denne Anledning skrev han til Kongen:

"Stormægtigste Monark, al Nordens Zir og Vre!

Det synes underligt, at Præsten Degn vil være; Men Verden er forfæret, det Gud og hver Mand ser — Lad Præsten blive Degn, saa tigger han ei mer."

Paa samme Tid søgte Provst C. S. Muus om Ribe Bispestol, og i hans Bønskrift hed det:

"Stormægtigste Monark! Bisp Anker siges død Og Ribe-Stift vakant; Ens Død en Andens Brød. Vil Gud og Frederik, at Lykken træffer mig, Indtil jeg ogsaa dør, jeg takker ham og Dig."

Provsten fik Bispestaldet (1701), og han sendte nu Kongen følgende Takfigelse:

"Stormægtigste Monark, som af Guds Forsyns Drift I Naade kaldte mig herfra til Niber-Stift, I Støvet for Din Fod min Pæa sig bøier ned, Og takker Gud og Dig for denne Værdighed."

Kbh. havde imidlertid ikke saameget Held med sit Bønskrift, og da det ergrede ham, at Muus saa let var kommen til Værdighed, søgte han om et bedre Kald med disse Ord:

"Muus fik et Hvedebrød, jeg beder om en Krumme Fra Dannerkongens Bord; — o, laa den i min Lomme! Gaar det saa med en Muus, gid jeg da og var en! Sa, heller Muus end Kat. Kom, Lykke, vær ei sen!"

Sorgen Friis, som ved sit Digt: De Svenskes Indfald i Norge (1716) havde tiltrukket sig Frederik den Fjerdes Opmærksomhed, indkom 1718 med følgende Andragende:

"Det var om norske Mænd, jeg stakkels Syde sang, Da Fienden blev saa vel aflappet sidste Gang; Hos norske Mænd jeg nu min Lykke gjøre kunde, Om Gud og Kongen mig vil Mandals Kald forunde."

Han fik ikke dette Kald; men nogen Tid efter forsøgte han paany sin Lykke saaledes:

"Hjælp, naadigste Monark, nu gjælder det at rime! Lad Lykken træffe mig; thi nu i denne Time Er død i Helsinge en Præst, som kaldes Griis; Gjør Verjet rimeligt, saa hjælpes Sorgen Friis."

Denne Gang opnaede han sit Ønske, og strax havde han følgende Takfigelse færdig:

"Tak, naadigste Monark, for den lykkelige Time, Paa hvilken Griis og Friis sig sammen monne rime. Jeg haver rimet tidt, men Kongen rimte bedst, Da Friis ved Griis's Død fik Kald og blev til Præst."

Kunstige Gader af Trækul i Amerika.

I Staten Michigan bygges man i de paa Sten fattige Egne med meget Held, Gader af Trækul. Fremgangsmaaden er simpelt hen følgende: Træstammer fra 6—18 Tommers Tykkelse og 24 Fods Længde, blive henlagte paa Veien efter Længden, saaledes, at denne opnaar omtrent

9 Fods Bredde. Derpaa ophober man flere Stammer, bestandig efter Længden, indtil Hoben i Midten bliver 5 Fod høi, 2 Fod bred, og straaner jævnt til Siderne. Det Hele bedækkes nu ligesom en Kulmølle med Straa og Bord, i hvilket der anbringes Træhuller. Efter at man har stukket Ild i Hoben og denne er forfuldet, afskæffes Bordene, og Kullene bredes ud i 15 Fods Bredde, saaledes, at Laget i Midten bliver 2 Fod tykt og paa Siderne straaner 1 Fod ned mod Grunden, og man har da den prægtigste Chauffe, som hverken raadner eller holder stillestaende Vand, som ikke støver, og som efter kort Brug bliver kjørt saa glat og jævn som et Bord. For Egne, der er fattige paa Stene, men rige paa Træ, er denne simple Opfindelse af høit Værd, men dens Nytte er uforlignelig der, hvor Veie skulle føres gennem Sumpe og Moser, thi Kullene modstaa, som bekjendt, Forraadnelsen for bestandigt. Ikke blot i mange Dele af de vestlige forenede Stater og i Øvre-Canada, men ogsaa i Europa, navnlig i Rusland, Polen og Lithauen, hvor nu Veiene maa gaa paa frygtelige Dæmninger, Hundreder af Mile gennem Moradser og Skove, kan denne Fremgangsmaade finde Anvendelse.

— "Hans, hvad bestiller Du?" spurgte Husbonden sin Dreng, der gik og dovnede.

"Jeg fanger Rotter, Husbond!"

"Og hvormange har Du fanget?"

"Naar jeg faar Fingre i den, der løb ind under Galmstakken, og saa faar nappet en til, saa har jeg akkurat fanget to", svarede Drengen.

Rettelser. I "For Hjemmet" No. 17 i Digtet "Moder og Son" 2den Spalte 5te Linie nedenfra skaar: "Saa Linet saa", skal være: "Saa Lidet saa."

"For Hjemmet,"

et Tidsskrift for nyttig og underholdende Læsning, udkommer 2 Gange om Maanedens og koster \$1.50 Aaret i Forstud. Paa 6 betalte Exemplarer gives det 7de frit. Samles større Klubber, gives bedre Betingelser. Nogle fuldstændige Exemplarer af Aargangen 1873 kan endnu faaes tilsendt frit for \$1.50. En tidligere Halvaargang i Oktav, indeholdende blandt Andet "Præstegaarden i Hargen", sendes frit for 60 Cents.

NB. Subskribentsamlere og Andre, der har faaet Udsættelse med Betalingen, anmodes venligst om snarest muligt at indsende Penge.

Adresse Drawer 24,
Decorah, Iowa.

Indhold: Naar Livet er sjønt. — Nædselsdagene. — Petter Dass. — Nogle Træer af Mensjagten i Totun-Fjeldene. — Om Island. — Talte Hovedhaar. — Kuriøse Ansøgninger. — Kunstige Gader af Trækul i Amerika.

Trykt hos B. Anundsen, Decorah, Iowa.